

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Економіко-правовий факультет

Кафедра цивільно-правових дисциплін

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

«Відновлення втраченого судового провадження

у цивільному процесі України»

«Restoration of Lost Court Proceedings in a Ukrainian Civil Trial»

Виконала: здобувачка денної форми навчання

спеціальності 081 Право

Освітня програма Право

Азарова Тетяна Олегівна

Керівник: к.ю.н., доц. Святошніук А.Л. _____

Рецензент: д.ю.н., проф. Канзафарова І.С.

Рекомендовано до захисту:
протокол засідання кафедри
№ ____ від _____.____. 2024 р.

В. о. завідувача кафедри
_____ **Віктор МАСІН**
(підпис) (прізвище, ім'я)

Захищено на засіданні ЕК № 6 :
протокол № ____ від _____.____.2024 р.
Оцінка _____/_____/_____
(за національною шкалою / шкалою ECTS / бали)
Голова ЕК

_____ **Олена МИКОЛЕНКО**
(підпис) (прізвище, ім'я)

Одеса – 2024

**СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ:**

1. Азарова Т.О. Поняття та порядок відновлення втраченого судового провадження у цивільному процесі України. Science in the modern world: innovations and challenges. Proceedings of the 1st International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Toronto, Canada. 2024. Pp. 503-517.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	5
---------------------------------------	----------

ВСТУП	6
--------------------	----------

РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи відновлення втраченого судового провадження у цивільному процесі України	12
1.1.Поняття та юридична природа відновлення втраченого судового провадження у цивільному процесі України	12
1.2. Основні ознаки відновлення втраченого судового провадження у цивільному процесі України.....	21
1.3.Класифікація відновлення втраченого судового провадження у цивільному процесі України	30
Висновки до розділу 1.....	37

РОЗДІЛ 2. Особливості відновлення втраченого судового провадження в цивільному процесі України	40
2.1.Порушення процедури відновлення втраченого судового провадження у цивільному процесі України.....	40
2.2.Доказування під час відновлення втраченого судового провадження у цивільному процесі України.....	53
2.3.Специфіка судового розгляду відновлення втраченого судового провадження та процесуальні акти суду за результатами розгляду	63
Висновки до розділу 2.....	71

РОЗДІЛ 3. Особливості відновлення втраченого судового провадження в цивільному процесі України в умовах воєнного стану	74
3.1.Особливості відновлення втраченого судового провадження у	

цивільному процесі України на тимчасово окупованих територіях України	74
3.2.Особливості відновлення втраченого незакінченого судового провадження у цивільному процесі України в умовах воєнного стану.....	80
Висновки до розділу 3	87
ВИСНОВКИ	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	96

ПЕЛІК УМОВНИХ ПОЗАЧЕНЬ

ВВНСП –	Відновлення втраченого незакінченого судового провадження
ВВСП –	Відновлення втраченого судового провадження
ВС –	Верховний Суд
ЄДРСР –	Єдиний державний реєстр судових рішень
ЄСІТС –	Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система
ЄСПЛ –	Європейський суд з прав людини
ЗУ –	Закон України
КУ –	Конституція України
ЦПК	Цивільний процесуальний кодекс

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Право на судовий захист постає наріжним камінням конституційного ладу правової держави, виступаючи фундаментальним механізмом забезпечення легітимних інтересів та відновлення порушених прав суб'єктів правовідносин. Еволюція цивільного процесуального законодавства незмінно зберігає свій фундаментальний імператив: забезпечення справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду справ. Ця тріада створює цілісну систему захисту прав, яка адаптується до нових викликів, зберігаючи при цьому свою сутнісну спрямованість.

В умовах безпрецедентних викликів, детермінованих військовою агресією на території України, інститут судового захисту набуває особливої епістемологічної та праксеологічної значущості. Починаючи з 2014 року, коли відбулась протиправна окупація Автономної Республіки Крим та ініціювання збройного конфлікту на сході країни, а також після повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України у 2022 році, судова система зазнала серйозних потрясінь. Військові дії призвели до втрати великої кількості судових матеріалів, які або залишилися на окупованих територіях, або були знищені. Втрата судових проваджень у таких умовах не тільки порушує принципи справедливості та доступу до правосуддя, але й ставить під загрозу саму можливість реалізації права на судовий захист.

У цьому контексті ВВСП набуває критичної важливості як механізм забезпечення права на судовий захист. Цей інститут стає особливо актуальним в умовах, коли доступ до судових матеріалів на окупованих територіях є неможливим. Так, ВВСП постає не лише як технічна процедура, а й як важлива гарантія забезпечення безперервності судового процесу та доступу до правосуддя.

Наукова розробка тематики ВВСП у цивільному процесі України характеризується значною обмеженістю та фрагментарністю. На сьогоднішній день існує критично мала кількість вітчизняних наукових праць, присвячених

цьому питання, при чому наявні дослідження не забезпечують комплексного та системного аналізу цього інституту.

Особливо гостро дефіцит наукових досліджень відчувається у контексті нових викликів, спричинених російською агресією проти України. Безпрецедентні обставини, що склалися після 2014 року, а особливо після повномасштабного вторгнення у 2022 році, зумовили нагальну потребу в переосмисленні та вдосконаленні процедур ВВСП. Проте, наукова спільнота не встигає реагувати на ці виклики, що призводить до відсутності теоретичного підґрунтя для необхідних змін у цивільному процесуальному законодавстві.

Брак ґрунтовних наукових положень, спрямованих на обґрунтування та інтерпретацію нормативних матеріалів щодо ВВСП негативно впливає як на правозастосовну практику, так на процеси правотворчості, що призводить до неузгодженості судової практики та відсутності єдиних підходів до розв'язання проблем, пов'язаних з відновленням втрачених проваджень.

Загальнотеоретичну основу дослідження становлять наукові розробки, здійснені Лейбою Є.В., Дрішлюк І.А., Кравчук В.М., Луспеник Д.Д., Підлубна О., Штефан М.Й., Васильєв С.В., Микуляк П.П., Гетманцева О.В., Шиманович О.М., Тertiшніков В.І., Фурса С.Я., Комаров В.В., Короед С.О., Захарова О.

Однак, попри висвітлення теоретичних положень, ще багато теоретичних та практичних аспектів відновлення втраченого судового провадження у цивільному процесі досі залишаються нерозкритими. Зокрема, немає обґрунтованої відповіді щодо юридичної природи ВВСП як окремого провадження у цивільному процесі, його сутності, критеріїв класифікації, а також важливих практичних питань, пов'язаних із порушенням розгляду справи, доказуванням, підготовкою та судовим розглядом такої категорії справ. Крім того, відсутні чіткі підходи до розв'язання проблем, пов'язаних із ВВНП, особливо в умовах воєнного стану. Особливо актуальними ці питання є з огляду на той факт, що останнє ґрунтовне дослідження цього інституту було опубліковано у 2017 році, тобто вже понад сім років тому. Відтак виникла

нагальна потреба у нових дослідженнях, які б враховували сучасні обставини та сприяли вдосконаленню законодавства.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є комплексний теоретико-правовий аналіз інституту ВВСП у цивільному процесі, що охоплює розкриття юридичної природи та концептуальної сутності ВВСП як окремого провадження у цивільному процесі, виокремлення характерних ознак та формування системної класифікації, дослідження процесуальних особливостей та проблемних питань механізму відновлення втраченого судового провадження, особливостей відновлення на тимчасово окупованих територіях, дослідження можливості ВВНП, розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення цивільного процесуального законодавства в частині регулювання ВВСП та формування практичних рекомендацій щодо оптимізації правозастосовної практики у даній категорії справ.

Для досягнення поставленої мети було сформульовано такі **завдання**:

- проаналізувати концепції щодо юридичної природи ВВСП;
- обґрунтувати концепцію ВВСП як окремого виду провадження у цивільному процесі України;
- розкрити поняття та сутність ВВСП крізь призму його ознак;
- розробити класифікацію ВВСП за різними критеріями;
- проаналізувати норми чинного цивільного процесуального законодавства, що регулюють ВВСП;
- з'ясувати особливості та проблеми порушення процедури ВВСП;
- висвітлити специфіку ВВСП на стадіях доказування;
- дослідити специфіку судового розгляду ВВСП та процесуальні акти суду за результатами розгляду;
- проаналізувати особливості ВВСП на окупованих територіях України;
- визначити можливість ВВНП;
- надати пропозиції щодо вдосконалення цивільного процесуального законодавства України щодо справ по ВВСП.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у цивільному процесі України стосовно процедури ВВСП.

Предметом дослідження є ВВСП у цивільному процесі України з огляду на теоретичні дослідження, норми цивільного процесуального законодавства та судову практику.

Методи дослідження. Методологічну основу кваліфікаційної роботи становить комплекс методів наукового пізнання, які дозволили здійснити об'єктивний аналіз предмета дослідження. Зокрема, діалектичний та емпіричний методи сприяли дослідженню цивільного процесуального законодавства та отриманню нових знань щодо ВВСП (усі розділи); використання методу класифікації дало можливість виявити додаткові ознаки ВВСП та надати нову класифікацію (підрозділи 1.2, 1.3). За допомогою порівняльно-правового методу були виявлені спільні та відмінні риси щодо ВВСП у різних країнах (підрозділ 2.2.), а також він дав змогу визначити ВВСП як окремий вид провадження у цивільному процесі, виявити суттєві відмінності від всіх інших концепцій (підрозділи 1.1, 1.2). Системний аналіз сприяв вивченню закономірностей, дав змогу виокремити стадійність процедури ВВСП, структуру процесуальних актів, ухвалюваних судом за результатами розгляду справ (розділ 2.1, 2.2, 2.3). За допомогою логіко-юридичного методу стало можливим формулювання пропозицій щодо вдосконалення чинного цивільного процесуального законодавства (підрозділи 2.1, 2.2., 2.3, 3.1, 3.2).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що за характером і змістом розглянутих питань кваліфікаційна робота є комплексним дослідженням теоретичних і прикладних проблем ВВСП у цивільному процесі України. У результаті дослідження сформульовано нові науково обґрунтовані теоретичні положення та пропозиції, спрямовані на удосконалення чинного національного законодавства, зокрема:

уперше:

- розроблено авторське визначення ВВСП, під яким розуміється унікальний, самостійний та комплексний вид цивільного провадження у цивільному процесі України, що має ретроспективний, проміжний та завершений характер, реалізується через специфічну процедуру з чітко визначеними стадіями, спрямований на реконструкцію змісту втрачених процесуальних, документів або їх частини шляхом встановлення факту існування цивільно-процесуальних відносин у 40 межах втраченого судового провадження, з метою захисту прав осіб, які беруть участь у справі, збереження цілісності судового процесу та створення умов подальшої реалізації процесуальних прав та виконання судових рішень;
- виділено нові характерні ознаки ВВСП та запропоновано нові підходи для класифікації;
- запропоновано розширити суб'єктний склад осіб, які можуть звертатися до суду із заявою про ВВСП;
- встановлено обов'язковість зазначення мети у заяві про ВВСП та запропоновано виділяти критерії, яким має відповідати така мета;
- обґрунтовано неправильність підстави ненадання копій документів до заяви про ВВСП як такої, що може слугувати причиною залишення заяви без руху;
- запропоновано закріпити у ЦПК України положення, яке чітко б окреслювало межі повноважень суду при розгляді справ про ВВСП, яке б відображало ключові аспекти, що забезпечували б правильне розуміння та застосування цього інституту;
- висунута пропозиція вносити текст відновлювального кінцевого судового рішення в ухвалу суду про ВВСП;
- обґрунтовано протиправність відмови у відновленні ВВСП за відсутності усіх матеріалів справи;

удосконалено:

- розуміння юридичної природи ВВСП як окремого виду провадження у цивільному процесі;
- особливості доказування у справах ВВСП крізь призму стадій доказування, а також встановлено, що у процесі ВВСП спостерігається тенденція до некоректної інтерпретації судами фундаментальних критеріїв оцінки доказів;

дістали подальшого розвитку:

- аналіз необхідності розширення процедури ВВСП на відновлення незакінчених судових справ, які були втрачені.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Повний обсяг кваліфікаційної роботи становить 108 сторінок, з них основного тексту 90 сторінок. Список використаних джерел налічує 94 найменування і займає сторінок 13 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ЮРИДИЧНА ПРИРОДА ТА СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНОГО СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

1.1. Відновлення втраченого судового провадження як унікальний вид провадження у цивільному процесі України

Судовий захист постає наріжним камінням системи правосуддя, залишаючись одним з найбільш дієвих інструментів для відновлення гарантованих Конституцією України, законами України, а також нормами міжнародного права прав та свобод особи, які були порушені або оспорювані.

Так, ЦПК України закріплено, що кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів [1].

Однак, втрата судового провадження ускладнює повною мірою можливість реалізувати суб'єктами їх право на судовий захист, чим знижує його ефективність. Своєю чергою, ВВСП є одним із механізмів забезпечення такого права, у зв'язку із чим необхідним є, перш за все, дослідження його теоретичних положень задля визначення юридичної природи та сутності цього інституту.

Насамперед зазначимо, що ВВСП є самостійним інститутом цивільного процесуального права, оскільки він має всі ознаки інституту цивільного процесуального права, а саме: регулює окремий вид суспільних відносин, який пов'язаний з ВВСП, тобто має видову однорідність, володіє відносно нормативною самостійністю, стійкістю, автономністю функціонування у межах цивільного процесуального права, формується об'єктивно і відособленим від інших інститутів цивільного процесуального права [2, с. 310-311].

Наразі в доктрині цивільного процесу сформульовані декілька концепцій щодо юридичної природи ВВСП.

Першою є концепція справи окремого провадження. Одним із вітчизняних прихильників вказаної концепції є Кравчук В.М., який обґрунтовує її тим що «правова природа даної категорії справ є близькою про процесуально-правової природи справ окремого провадження, оскільки для неї характерним є відсутність спору про право цивільне та наявність у справі однієї сторони – заявника» [3, с. 476]. Такої ж позиції підтримується Луспеник Д.Д., вказуючи, що «у зазначеному провадженні є заявник, а не позивач чи відповідач, відсутній спір про право, можна припустити, що це провадження більш подібне до окремого провадження» [4, с. 534].

Однак не можемо погодитись із даною концепцією з огляду на наступне. По-перше, як зазначає Балюк Т.М. «сутність окремого провадження полягає у захисті судом охоронюваного законом (законного) інтересу заявника в матеріально-правовому сенсі за допомогою констатації (підтвердження) судом наявності або відсутності відповідного юридичного факту» [5, с. 91-92]. Тобто, у справах окремого провадження увага зосереджується на встановленні матеріально-правових відносин для того, щоб підтвердити наявність або відсутність певного факту. Натомість у справах, які стосуються ВВСП, першочергове значення мають саме процесуальні відносини. Так, особа звертаючись із відповідною заявою до суду, повинна вказати та відобразити усі процесуальні дії, документи та акти в рамках судового провадження, яке підлягає відновленню.

По-друге, вважаємо, що не зовсім вірним є ототожнення юридичної природи ВВСП та окремого провадження через суб'єктний склад, оскільки у справах окремого провадження заявником виступає як фізична особа, так і юридична, у той час, у справах щодо ВВСП у ролі заявника може виступати специфічний суб'єкт – суд.

Другою є концепція, що ВВСП необхідно розглядати як «необов'язковий етап цивільного судочинства, у процесі якого суд та особи, які брали участь у справі, мають можливість реалізувати закріплене в нормах цивільного процесуального законодавства право вимагати реконструкції

втраченого судового провадження» [6, с.83]. «Сукупність процесуальних дій суду та осіб, які брали участь у справі стосовно відновлення втраченого судового провадження можуть вчинятися на різних стадіях цивільного процесу [6, с. 83].

З приводу вище викладеного, повністю погоджуємось із критикою Є.В. Лейби щодо цієї концепції, яка полягає у тому, «те, що може бути складовою частиною будь-якої стадії цивільного процесу, не може розглядатися як його окремий етап» [7, 71].

Окрім того, зауважимо, що кожна стадія процесуальної діяльності повинна характеризуватись наявністю певного процесуального правовідношення, зумовленого конкретним завданням або вирішити спір по суті у суді першої інстанції або здійснити перегляд судових актів, що не набрали законної сили, шляхом розгляду скарг [8].

Так, ВВСП не може розглядатися як окрема стадія цивільного судочинства, оскільки, воно не має самостійного процесуального завдання, спрямованого на вирішення спору по суті, а є, окремою процедурою, що спрямована безпосередньо на досягнення певної процесуальної мети заявника.

Для підтвердження нашої позиції, як приклад можна привести справу № 658/79/15-ц про ВВСП, яка розглядалась Суворовським районним судом м. Одеси. В межах даної справи заочним рішенням Каховського міськрайонного суду Херсонської області від 15.04.2015 року з особи було стягнуто заборгованість за кредитним договором, однак не було вручено, він не отримував по цій справі: судових повісток, копій позовної заяви та додатків до неї, вказаного заочного рішення та будь-яких процесуальних документів та ухвал суду по цій справі, а про існування заочного рішення заявник дізнався лише від свого представника під час моніторингу ЄДРСР, сайту Судової влади України. Оскільки Каховський міськрайонний суд Херсонської області та його приміщення знаходяться на тимчасового окупованій території України внаслідок збройної агресії, війни російської федерації проти України, дане судове провадження наразі є втраченим [9].

У цьому контексті, особа звернулась із відповідною заявою до суду не з метою перегляду або вирішення спору по суті, а з метою отримання процесуальної можливості надалі скасувати заочне рішення суду. А вже в рамках нового провадження буде вирішуватись питання щодо існування підстав скасування заочного рішення суду, де останній буде вирішувати, чи дійсно особа не була належним чином повідомлена про розгляд справи, оцінювати правильність розрахунку заборгованості та інші факти, які були відновленні в рамках процедури відновлення втраченого судового провадження.

Третьою є концепція, що ВВСП як процесуально забезпечувальний засіб. Засновником вказаної концепції є Лейба Є.В., який співвідносить відновлення втраченого судового провадження із забезпечувальними засобами, оскільки відновлення втраченого судового провадження виступає як загальна процесуальна гарантія [7, с. 84], однак, ми не можемо погодитись із вказаною концепцією з огляду на таке.

Як було досліджено Одосій О.Ю. «у нормативних актах поняття «заходи» однозначно не сформульоване і використовується поряд із подібним поняттям «засоби» [10, с. 18], у зв'язку із чим під час спростування вище вказаної концепції будуть застосовуватись поняття «засіб» та «захід» як тотожні.

Перш за все зазначимо, що Притика Ю.Д. визнав ключові характеристики забезпечувальних заходів насамперед їх тимчасовий характер, вони не можуть замінити процесуальні форми захисту порушених прав, а також вони обмежуються рамками конкретного юридичного спору, що розглядається [11, с. 16]. Васильєв С.В. виділяє трохи інші ознаки, серед яких терміновість, що виражається у невідкладному розгляді заяв та застосуванні спрощеної процедури під час розв'язання цього питання, тимчасовість, а також цільова спрямованість на захист майнових інтересів заявника, оскільки такі заходи мають на меті або забезпечення позову, або захист майнових інтересів особи, яка звертається за їх застосуванням [12, с. 225].

З урахуванням вище зазначеного, ВВСП не може розглядатись як забезпечувальний засіб з огляду на суттєві відмінності в їх природі та призначенні. По-перше, забезпечувальні заходи мають тимчасовий характер, адже застосовуються лише на певний проміжок часу, зазвичай, до винесення судом рішення по справі або до їх скасування судом. У той час, як ВВСП має постійний характер та спрямоване на відтворення матеріалів справи для їх подальшого використання, наприклад, для касаційного або апеляційного оскарження, виконання рішення суду тощо.

По-друге, забезпечувальні заходи спрямовані на захист майнових відносин сторін, тоді як було зазначено вище, метою відновлення втраченого судового провадження є саме процесуальна складова.

По-третє, забезпечувальні заходи характеризуються терміновістю та їх швидким розглядом, чого не можна сказати про процес ВВСП, оскільки, зазвичай, у сторін повністю відсутні документи, на підставі яких можливо було б розв'язати питання про відновлення провадження, що призводить до тривалої та складної процедури розгляду цього питання.

По-четверте, забезпечувальні заходи ініціюються виключно за клопотанням учасників справи, у той час, як процедура ВВСП може бути ініційована судом, оскільки, як було визначено раніше, суд виступає специфічним суб'єктом у даній категорії справ.

Нарешті, ці два інститути мають абсолютно різну темпоральну спрямованість. Забезпечувальні заходи мають превентивний характер, оскільки покликані запобігти потенціальним порушенням прав особи. Та навпаки, ВВСП має ретроспективний та реконструктивний характер.

Четвертою є концепція, що ВВСП необхідно розглядати в контексті самоконтролю суду першої інстанції [13]. Вказану концепцію критикував Лейба Є.В. зазначаючи, що ВВСП, що ініціюється судом, можна порівняти із виправленням описок, арифметичних помилок або з ухваленням додаткового рішення [7].

Вище вказану позицію було спростовано самим Микуляком П.П. з огляду на той факт, що при ВВСП не змінюється зміст судового рішення, тобто не відбувається кореляція власної процесуальної поведінки [13, 179]. Однак, незважаючи на абсолютно точне обґрунтування Микуляком П.П. власної позиції, ми не можемо повністю погодитись із вказаною концепцією.

Ключовим аргументом проти останньої сформованої концепції є те, що суб'єктом ініціювання процедури ВВСП є не тільки суд, тому відносити розгляд цього питання лише до прерогативи суду буде свідчити про зменшення процесуальної природи цього інституту та не врахування усієї його багатогранності та специфіки. З огляду на зазначене, така концепція скоріше вказує на одну із можливих ознак цього інституту, а не на його фундаментальну юридичну природу.

Нарешті, останньою концепцією, прихильниками якої ми є – це віднесення ВВСП до окремого виду цивільного провадження.

У цьому контексті спершу слід звернути увагу на розуміння поняття «провадження». Так, Гетманцева О.В. під цим поняттям розуміє частину цивільного судочинства, що має власні процесуальні завдання та особливості регулювання, визначає специфічний порядок розгляду справ, перегляду рішень чи здійснення інших процесуальних дій у межах встановленої процесуальної форми [14, с.83]. Горшенев В.М. розглядає це поняття як складне системне утворення, що складається з комплексу взаємопов'язаних дій, що утворюють певну сукупність процесуальних правовідносин, пов'язаних з відповідними матеріальними правовідносинами, в межах яких необхідним є встановлення, доказування та обґрунтування всіх обставин справи та які зумовлюють необхідність в закріпленні та офіційному оформленні отриманих процесуальних результатів у відповідних процесуальних документах [15, с. 90]. Тобто, під провадженням можна розуміти функціонально відокремлену частину цивільного судочинства, яка являє собою сукупність процесуальних дій та правовідносин, об'єднаних спільною процесуальною метою, охоплює весь комплекс процесуальних дій

від ініціювання справи до винесення судом кінцевого рішення, забезпечуючи повне та об'єктивне встановлення обставин справи в рамках визначеної процесуальної форми.

Серед вітчизняних авторів прихильниками останньої із розглянутих концепцій є Шиманович О.М, яка через низку особливостей, що вирізняють ВВСП серед інших видів провадження цивільних справ відносить його до одного із різновидів цивільного провадження [16, с. 90]. Вказаної концепції дотримуються також й інші автори [17, с. 472; 18, с. 57], однак останні ніяк не обґрунтовують свою позицію.

Однак, під час розгляду останньої концепції виникає доречне питання, чи можна ВВСП вважати окремим видом цивільного провадження, з урахуванням того, що основним критерієм поділу видів цивільного провадження є матеріально-правова природа справ, що розглядаються. З огляду на вказаний факт, у своєму дослідженні негативно на це питання дав відповідь Лейба Є.В. зауважуючи, що справи про ВВСП не спрямовані на захист, охорону матеріального права або створення умов для їх здійснення за відсутності матеріально-правової природи [7], однак не можемо погодитись із ним з огляду на нижче викладене.

По-перше, в даному аспекті слушною є позиція В.В. Комарова, який описує структуру цивільного судочинства як сукупність горизонтальних та вертикальних проваджень. Так, відповідно до ЦПК України цивільне судочинство розглядається як систему судових проваджень: позовного, наказного, окремого, провадження у справі до судового розгляду. Також автор поділяє провадження виходячи з інстанційності. Крім того, на його думку, ЦПК передбачає специфічні види проваджень, до яких відносить перегляд судових рішень, ухвал та постанов за нововиявленими обставинами, провадження у справах про скасування рішень третейських судів та про видачу виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів, відновлення втраченого судового провадження, провадження у справах за участю іноземних осіб [19, с. 41; 20, с. 36-37].

Тобто, на думку автора, поняття «провадження» у цивільному судочинстві відображає складну диференціацію цивільної процесуальної форми, яка реалізується одночасно у двох вимірах. Перший з них – це горизонтальний, який базується на характері матеріальних правовідносин, які є предметом розгляду справи, у зв'язку із чим можна виділити позовне, наказне та окреме провадження. Другий вимір – вертикальний, який об'єднує у собі «специфічні види проваджень» та в основу якого покладено диференціацію судової діяльності залежно від специфічних завдань та повноважень судів у межах різних видів проваджень.

Так, на підтвердження концепції, що розглядається та виходячи з представленого поділу проваджень у цивільному судочинстві, можна дійти висновку, що матеріально-правова природа правовідносин, які є предметом розгляду, не є обов'язковою умовою для виділення видів проваджень у цивільному процесі, адже визначальним також є процесуальний аспект розгляду справи та специфічні завдання, які стоять перед судом.

Втім, було б неправильно стверджувати, що матеріальні правовідносини повністю виключаються з розгляду справ, які стосуються відновлення втраченого судового провадження. Навпаки, вони можуть і стають предметом дослідження в процесі їх відновлення.

Так, як приклад може слугувати постанова Одеського апеляційного суду від 19.12.2023 року по справі №947/1541/23 Як вбачається з її змісту ОСОБА_1 звернулась до Київського районного суду м. Одеси із заявою про ВВСП. Рішенням Ленінського районного суду м. Севастополя від 19.02.2014 року у справі №764/12627/2014 було розірвано шлюб між сторонами. 20.02.2014 року сухопутна територія Автономної Республіки Крим була окупована. 11.09.2019 року ОСОБА_1 отримала копію рішення суду, завірену печаткою російської федерації. Після отримання рішення, ОСОБА_1 намагалась зареєструвати новий шлюб на підконтрольній Україні території, однак у державному реєстрі були відсутні відомості щодо розірвання попереднього шлюбу, а внести дані на підставі рішення суду, завіреного

печаткою російської федерації не вбачається за можливе, у зв'язку із чим ОСОБА_1 звернулась до суду з проханням відносити цивільну справу [21].

Київським районним судом. Одеси ухвалою від 15.02.2023 року було відмовлено у ВВСП посилаючись на те, що рішення Ленінського районного суду м. Севастополя є неналежним доказом через його недійсність відповідно до ч. 2, 3 ст. 9 ЗУ «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території». Однак, апеляційним судом було встановлено, що ухвала суду першої інстанції була винесена з порушенням норм, зокрема, матеріального права, адже під час розгляду справи, а саме дослідження рішення Ленінського районного суду м. Севастополя, як достатнього доказу для відновлення втраченого судового провадження, необхідно було застосувати так звані «Намбійські винятки» для встановлення факту розірвання шлюбу, яке має істотне значення для реалізації прав та свобод людини, чого не було здійснено Київським районним судом м. Одеси [21].

Як бачимо, у розглянутому випадку матеріальні правовідносини стали невід'ємною частиною процесу ВВСП. При розгляді справ про ВВСП суди застосовують комплексний підхід, враховуючи як процесуальні, так і матеріальні аспекти справи для забезпечення повного та справедливого розгляду справи та захисту прав особи.

Також на підтвердження того, що ВВСП необхідно розглядати як окремий вид провадження зазначимо, що відновлення втраченого судового провадження містить у собі специфічний та самостійний комплекс стадій функціонального призначення. На наш погляд, в межах зазначеного провадження можна виділити основні стадії: 1) відкриття провадження у справі за заявою про відновлення судового провадження цивільної справи; 2) розгляд заяви про ВВСП в порядку спрощеного позовного провадження та постановлення відповідної ухвали, що включає: а) встановлення ступеня достатності наявних даних по справі для відновлення втраченого судового провадження, а у разі їх недостатності – отримання шляхом витребування; б)

відновлення втраченого судового провадження в певній частині рішення або повністю.

Як можна побачити, ВВСП становить ряд послідовних та взаємопов'язаних дій, які утворюють цілісний процес, а кожна така дія є невід'ємною частиною єдиного комплексу, що спрямована на досягнення певної процесуальної мети заявника - одержання завіреної копії судового рішення, скасування заходів забезпечення позову тощо. Зауважимо, що вказане є додатковим підтвердженням неможливості розгляду ВВСП як окремої стадії цивільного судочинства.

Також в ході розгляду справ формуються процесуальні правовідносини, які характеризуються особливим предметом, а саме відновленням змісту окремих процесуальних документів чи їх частин, що містились у втраченій цивільній справі.

Більш того, процес ВВСП вимагає всебічного та ретельного дослідження судом усіх доказів та матеріалів справи, оскільки суд не лише констатує факт існування таких доказів в рамках справи, але й пояснює на підставі яких саме даних він дійшов до висновку про можливість ВВСП, а також зазначає, які процесуальні дії вчинялися.

1.2. Основні ознаки відновлення втраченого судового провадження у цивільному процесі України

У контексті дослідження ВВСП як окремого виду провадження, надзвичайно важливим є чітке визначення його ознак та формулювання правильного визначення для єдиного розуміння сутності цього виду провадження як окремого та унікального у цивільному процесі України.

Зауважимо, що багато вчених, які аналізуючи питання щодо відновлення втраченого провадження не надають цьому терміну жодного визначення [16, с. 90-97; 22, с. 63 – 68; 23, с. 116-121].

Однак, деякі автори все ж таки пропонують свої визначення щодо цього питання. Зокрема, Комаров В.В. під втратою судового провадження розуміє

зникнення (загублення, знищення) частини матеріалі справи або всієї справи, а також у разі, якщо уся справа, або окремі її матеріали втратили ознаки документів [20, с.1012]. Фурса Є.І. та Фурса С.Я. під втратою провадження розуміють втрату судової справи, якій присвоєно порядковий номер, заведено статистичну картку та у якій містяться весь процес розгляду справи, включаючи відповідне кінцеве рішення суду [18, с.842].

У своїй роботі Зуєва О.А. та Тихий П.В., аналізуючи ВВСП у господарському судочинстві зазначають, що це «процесуальна дія, спрямована на ВВСП, за наслідками розгляду якого постановлено судові рішення, яким справу вирішено по суті, припинено або позов залишено без розгляду, через його втрату для забезпечення подальшого його виконання, перегляду за нововиявленими обставинами в апеляційному, касаційному порядку, Верховним Судом України» [24].

Вважаємо, що у вище зазначеному понятті є декілька недоліків, по-перше, автори розглядають ВВСП лише як одну процесуальну дію, наприклад, подання відповідної заяви до суду, однак, як було встановлено у попередньому підрозділі, відновлення такого провадження містить у собі цілий комплекс процесуальних дій та заходів. По-друге, автори зазначають обмежену мету відновлення ВВСП, у той час, як цілі, задля яких відновлюється провадження, можуть бути значно ширшими. Як приклад наведемо ВВСП щодо справи про розірвання шлюбу для внесення відповідних змін до реєстру органами державної реєстрації актів цивільного стану у разі невнесення цих змін в результаті втрати судового провадження, з метою нової реєстрації шлюбу.

Також вище вказані автори на підставі постанови пленуму Вищого господарського суду України «Про внесення змін та доповнень до деяких постанов пленуму Вищого господарського суду України від 24.11.2014 р. №2 виділяють наступні ознаки, які характерні для ВВСП: 1) часткова або повна втрата провадження; 2) втрата провадження можлива тільки з вини третіх осіб або за обставин, які не залежали від волі та бажання таких осіб; 3) процедура відновлення ініціюється особою, яка була учасником втраченого судового

провадження і звернулась до того ж суду, який розглянув справу, також за ініціативою суду; 4) справа розглядається виключно судом першої інстанції; 5) особа, яка ініціює провадження, має додати до заяви всі наявні у неї матеріали, що перебували у втраченому провадженні; 6) відновлення можливе тільки щодо справи, яка була розглянута судом; 7) відновленню підлягає тільки та частина, яка була зазначена у заяві під час звернення до суду; 8) особа, яка звертається до суду із відповідною заявою звільнена від сплати судового збору; 9) під час розгляду справи про ВВСП не вирішуються питання щодо правильності застосування норм матеріального або процесуального права [24, с. 103, 25]. Як бачимо, авторами було виділено такі ознаки без врахування правової природи ВВСП, а тільки враховуючи саму процедуру її відновлення.

Лише Лейба Є.В., розглядаючи ВВСП як процесуально забезпечувальні засоби, зазначає такі ознаки: 1) процедурний засіб, оскільки у межах кожного етапу цивільного судочинства відбуваються певні процесуальні дії, що спрямовані на досягнення цілі яка характерна для актуальної стадії цивільного процесу; 2) завершений характер, який характеризується тим, що процедура ВВСП чітко визначена законодавством; 3) універсальний засіб, оскільки може бути застосоване у будь-якому виді провадження, всіма судовими ланками та на будь-якій стадії цивільного процесу; 4) цілеспрямований засіб, адже ВВСП спрямоване на охорону, захист суб'єктивних процесуальних прав, правопорядку та законності; 5) спрямоване на розв'язання поточних процесуальних питань у межах будь-якої категорії цивільної справи та надає справам можливість розвиватися далі; 6) факультативний характер, оскільки вказує на «мотивованість втраченого судового провадження» як процесуально-забезпечувального засобу»; 7) забезпечує незмінність результатів та полягає у достовірності відновлення змісту процесуального документа, при цьому не погіршуючи певні права особи; 8) безальтернативність, оскільки для встановлення підстав щодо відновлення

втраченого судового провадження відсутні будь-які інші можливі засоби [7, с. 106].

Окрім того, вище вказаний автор надає визначення ВВСП як «завершального, універсального та безальтернативного процесуально-забезпечувального засобу, спрямованого на розв'язання поточних процесуальних питань цивільного судочинства щодо незмінного (точного) поновлення змісту матеріалів цивільної справи закінченого провадження за умови доведеності факту їх повної або часткової відсутності в розпорядженні суду з метою охорони (захисту) суб'єктивних цивільних процесуальних прав осіб, які беруть участь у справі, та/або правопорядку і режиму законності у сфері цивільного судочинства» [7, с. 106-107].

Як було зазначено у попередньому підрозділі, прихильниками концепції відповідно до якої відновлення втраченого судового провадження необхідно розглядати як окремий вид провадження у цивільному процесі України є Шиманович О.М., Тertiшніков В.І., Фурса С. Я.

Однак, лише Шиманович О.М., не надаючи у своїй роботі визначення терміну ВВСП, виділяє ознаки, які характерні для ВВСП, як окремого різновиду цивільного провадження, а саме: 1) диспозитивність, оскільки відкриття провадження залежить від волі заявника; 2) цільове призначення, адже основною складовою заяви про ВВСП є мета, яка має бути спрямована на захист прав та інтересів заявника; 3) безстроковість у зв'язку з тим, що строк зберігання судового провадження не має значення для розгляду заяви про відновлення втраченого судового провадження; 4) завершений характер провадження, адже відновленню підлягає тільки закінчене провадження; 5) повнота та всебічність дослідження, адже при недостатності зібраних для відновлення втраченого судового провадження, суд своєю ухвалою буде змушений закрити розгляд заяви; 6) відповідність тому, що поновлена справа має відповідати змісту матеріалів справи [16, с. 96].

Відповідно до філософського енциклопедичного словника категорія «поняття» розкривається, по-перше, через розуміння певної предметної галузі

через усвідомлення істотних характеристик її об'єктів та, по-друге, через відображення закономірних відношень та властивостей об'єктів у вигляді думки про їхні загальні та специфічні ознаки [26, с. 497]. Отже, для правильного та повного авторського визначення поняття ВВСП, з урахуванням його правової природи як окремого виду провадження у цивільному процесі України, а також процедури відновлення, пропонуємо спочатку виділити та детально розглянути такі ознаки.

Першою ознакою є особливий та самостійний процедурний характер розгляду справ щодо ВВСП. Схожа ознака була виділена у дослідженні Лейби Є.В. але названа як «процедурний засіб», який реалізується в межах самостійної процедури [7, с. 89].

Під «процедурою» науковці розуміють самостійний різновид соціальної процедури, регламентований нормами права [27, с.13], що має офіційний правовий характер, являє собою послідовність визначених дій, які здійснюються уповноваженими на те суб'єктами з метою досягнення конкретного результату, спрямованого на зміну правової дійсності [28, с.45].

Процедурний характер розгляду справ щодо ВВСП проявляється у тому, що, по-перше, складається із певної послідовності дій суб'єктів, яка виражається у раніше визначених стадіях розгляду відповідних справ, а саме: 1) відкриття провадження у справі за заявою про ВВСП; 2) розгляд заяви про відновлення втраченого судового провадження в порядку спрощеного позовного провадження та постановлення відповідної ухвали, що включає: а) встановлення ступеня достатності наявних даних по справі для ВВСП, а у разі їх недостатності – отримання шляхом витребування; б) ВВСП в певній частині рішення або повністю. Вказані дії направлені на досягнення мети – відновити зміст втрачених процесуальних документів або їх частини, що були складовою втраченого судового провадження. Уся процедура врегульована нормами ЦПК України, тобто має офіційний правовий характер. Окрім того, має власну націленість, що проявляється у зміні правового стану особи – оскільки ця

процедура направлена на захист порушених прав особи, яка звернулась до суду.

Другою ознакою ВВСП є ретроспективний характер, що суттєво відрізняє цей вид провадження від інших видів. Названу ознаку у юридичній доктрині раніше не виділяли.

Така особливість полягає у тому, що під час розгляду справ щодо відновлення втраченого судового провадження суб'єкти справи змушені відтворити усі процесуальні дії, документи та акти в рамках судового провадження, яке підлягає відновленню. Тобто, процедура відновлення втраченого судового провадження вимагає детальної «реконструкції» минулих подій.

Однак, така своєрідність створює особливі виклики щодо формування доказової бази та загалом можливості відкриття провадження за відповідною заявою, адже часто буває так, що вся доказова база була втрачена разом із провадженням, а особа, яка безпосередньо є учасником відповідного втраченого провадження не була належним чином повідомлена про його існування, у зв'язку із чим не має жодного документа, на підставі якого було винесено рішення по справі. Як наслідок, суд та учасники справи фрагментарно та з самого початку вимушені збирати всі дані задля відтворення цілісної картини втраченого провадження.

Окрім того, через ретроспективний характер процедури можуть виникнути деякі розбіжності та неточності під час допиту свідків, щодо подій, які відбувались у минулому. Вказане ставить перед судом складне завдання – знайти об'єктивну істину серед таких неточностей.

Таким чином, вказана ознака визначає специфіку процедури ВВСП, а також самого виду провадження загалом, що робить його унікальним поміж інших.

З другої ознаки випливає нова, а саме те, що ВВСП має особливий предмет розгляду та доказування – цивільні процесуальні відносини, які існували в межах втраченого судового провадження. Тобто, як було зазначено

вище, доказуванню та встановленню буде підлягати сам факт існування втраченого провадження, а не вирішення матеріально-правового спору, який був попереднім предметом розгляду.

З урахуванням вище викладеного, основна мета полягає не у повторному розгляді справи по суті чи прийнятті нового рішення щодо спору, а відтворенні «процесуальної історії», що, в свою чергу, є важливою гарантією збереження цілісності судового процесу та захисту прав його учасників.

Четвертою ознакою є те, що ВВСП має завершений характер, що викликало різні інтерпретації серед науковців. Так, Шиманович О.М., виділяючи вказану ознаку, розумів під нею те, що відновленню підлягає тільки закінчене провадження [16, с. 96]. По іншому цю ознаку розуміє Лейба Є.В. та пояснює її тим, що нормами законодавства чітко визначена процедура ВВСП, хоча це не виключає певних недосконалостей формулювання норм [7, с. 91-92].

Погоджуючись із думкою вище зазначених науковців, пропонуємо також власне трактування такої ознаки насамперед зосереджуючись на принципі правової визначеності. Процедура ВВСП має завершальний характер у тому сенсі, що вона приводить до остаточного встановлення чіткого та однозначного статусу справи, адже після її завершення досягається повна ясність щодо змісту та стану втраченого судового провадження.

Завершеність також характеризується чітким встановленням прав та обов'язків учасників справи, які були визначені у втраченому судовому провадженні.

Важливим аспектом завершеного характеру є також правова фіналізація, адже відновлене судове провадження набуває юридичної еквівалентності втраченому провадженню, стаючи обов'язковим для всіх учасників процесу, виконання рішення суду тощо.

Для повного розуміння запропонованого трактування завершеності ВВСП як приклад пропонуємо розглянути справу №754/4915/21, що перебувала у провадженні Деснянського районного суду м. Києва. Так, ПАТ

«Укргазбанк» звернувся із заявою про ВВСП у справі за позовом ПАТ «Укргазбанк» до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за кредитним договором, звернення стягнення на заставлене майно. Заява була мотивована тим, що рішенням Алуштинського міського суду АР Крим від 05.10.2010 року у справі №2-978/2010 позов було задоволено у повному обсязі та видано виконавчий лист. Однак, у зв'язку з окупацією російської федерації АР Крим, матеріали виконавчого провадження залишились у ВДВС Алуштинського МУЮ АР Крим, у зв'язку із чим виникла необхідність у ВВСП та отриманні виконавчого листа [29]. Ухвалою Деснянського районного суду м. Києва від 17.11.2021 року по вище вказаній справі заяву ПАТ «Укргазбанк» було задоволено у повному обсязі.

У даному прикладі завершальний характер проявляється наступним чином. По-перше, було повністю відновлено повний зміст судового рішення, що дає можливість чітко встановити суть спору та рішення суду. По-друге, вказана процедура дозволила чітко встановити права та обов'язки учасників справи. Так, підтверджено право ПАТ «Укргазбанк» на стягнення заборгованості та звернення стягнення на майно, а також кореспондуючі обов'язки відповідача. По-третє, розглядаючи аспект правової фіналізації, ухвала суду про ВВСП не просто надала формальної юридичної сили відновленому провадженню та судовому рішення, а створила реальні правові механізми для захисту інтересів банку, ключовим елементом яких стала можливість для останнього отримати виконавчі листи для подальшого виконання рішення суду.

Ще однією ознакою ВВСП, яка раніше не виділялась у доктрині, є його проміжний характер, адже даний вид провадження виступає своєрідним мостом між вже завершеним судовим розглядом справи та подальшими процесуальними діями чи реалізацією прав учасників. Так, ВВСП дозволяє реконструювати минуле для того, щоб забезпечити можливість подальшої реалізації прав сторін.

Останньою ознакою ВВСП є його комплексний характер розгляду. Як було встановлено у попередньому підрозділі, матеріальні правовідносини є невід’ємною частиною процесу ВВСП. При розгляді справ про ВВСП суди застосовують комплексний підхід, враховуючи як процесуальні, так і матеріальні аспекти справи для забезпечення повного та справедливого розгляду справи та захисту прав особи.

Як приклад також приведемо постанову Одеського апеляційного суду по справі №2-1450/10 від 22.02.2023 року відповідно до якої АТ «Державний ощадний банк України» звернувся із заявою про ВВСП за позовом ВАТ «Державний ощадний банк України» до ОСОБА_1 про стягнення коштів, у зв’язку з тим, що банку було без розгляду повернуто заяву про видачу дублікату виконавчого листа №2-1450/10, оскільки суд вважав, що цей виконавчий документ вже не може бути пред’явлений до виконання [30].

Однак, Одеським апеляційним судом, на підставі норм матеріального права, а саме ЗУ «Про відновлення втраченого судового провадження» та Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про виконавче провадження» було встановлено, що виконавчий лист може бути повторно пред’явлений до виконання, у зв’язку із чим справу було направлено для продовження розгляду [30].

Цей приклад ілюструє як комплексний характер розгляду дозволяє суду вийти за межі суто процесуальних питань, які є першочерговими у справах про відновлення втраченого судового провадження, але й враховувати матеріально-правові аспекти. Комплексний характер забезпечує всебічний розгляд справи та гарантує, що процедура відновлення втраченого провадження є не лише формальністю, а й ефективним інструментом захисту прав та законних інтересів особи.

Таким чином, з урахуванням всіх наведених ознак, ВВСП – це унікальний, самостійний та комплексний вид цивільного провадження у цивільному процесі України, що має ретроспективний, проміжний та завершений характер, реалізується через специфічну процедуру з чітко

визначеними стадіями, спрямований на реконструкцію змісту втрачених процесуальних документів або їх частини шляхом встановлення факту існування цивільно-процесуальних відносин у межах втраченого судового провадження, з метою захисту прав осіб, які беруть участь у справі, збереження цілісності судового процесу та створення умов подальшої реалізації процесуальних прав та виконання судових рішень.

1.3. Класифікація відновлення втраченого судового провадження у цивільному процесі України

Класифікація ВВСП дозволяє не лише виявити загальні характеристики цього самостійного виду провадження, але й виокремити специфічні особливості. Шляхом систематизації та групування різних аспектів, ми маємо можливість більш детально та всебічно дослідити сутність цього виду провадження.

Детально це питання досліджував Лейба Є.В. та запропонував такі підходи для класифікації як: 1) за обсягом відновлення матеріалів справи: а) повне відновлення (повне відновлення процесуальних документів); б) часткове відновлення (відновлення змісту окремих процесуальних документів); 2) за судовими ланками, де відбувалося припинення провадження у цивільній справі: а) відновлення провадження міським судом; б) відновлення провадження апеляційним судом; в) відновлення провадження Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ; г) відновлення Верховним Судом України; 3) за способом відновлення: а) буквальне (відновлюється зміст усіх процесуальних актів та інших правових актів, які були у матеріалах справи); б) небуквальне (повністю відновлюються процесуальні дії, але зміст відновлюється не дослівно; 4) за колом осіб, що прямо передбачено ЦПК України [7, с. 110 – 120].

Окрім того, повністю погоджуємось із вище вказаним науковцем, що хоча предметом доказування у процесі відновлення втраченого судового провадження виступають цивільні процесуальні факти, основною метою все ж

таки є реконструкція змісту процесуальних документів у цивільній справі, де ці факти були зафіксовані [7, с. 111].

З урахуванням викладеного, пропонуємо наступні підходи для класифікації ВВСП, які раніше не виділялись науковцями.

По-перше, за джерелом відновлення матеріалів справи. Важливість цієї класифікації розкривається через другу ознаку, яка була нами виділена у минулому підрозділі, а саме з огляду на ретроспективний характер провадження, адже саме це вимагає від учасників процесу та суду особливих зусиль щодо реконструкції минулих подій. У цьому контексті класифікація за джерелом відновлення матеріалів є ключовим інструментом для забезпечення повноти та достовірності відновлення та впливає зі змісту статті 493 ЦПК України, що робить її є більш формальною.

Так, першим джерелом є архівні дані, оскільки під час розгляду заяви про відновлення втраченого судового провадження, суд повинен брати до уваги частину справи, яка збереглась. Серед переваг такого джерела можна виділити високу достовірність матеріалів, можливість відновлення переважної кількості документів та відносну швидкість процедури відновлення. Однак, є певні недоліки, оскільки не завжди документи можуть зберігатися в архівах через передбачений їх термін зберігання або такі архівні дані можуть бути просто втраченими. Наприклад, у зв'язку з тим, що на території Луганської області ведуться бойові дії, підсудність справі було передано Синельниківському міськрайонному суду Дніпропетровської області, однак внаслідок бойових дій не було можливості передати архівні справи до нового суду [31].

Другим є відновлення на основі наданих сторонами документів, які були отримані ними до втрати судового провадження. Так, суд пропонує особам, які раніше брали участь у розгляді справи подати документи та матеріали, на основі яких було винесено відповідне рішення, тим самим реалізуючи їх право та одночасно обов'язок на доказування.

Третім є відновлення на основі матеріалів виконавчого провадження, але якщо воно здійснювалося за результатами розгляду справи.

Наприклад, під час первинного розгляду справи позивач подав до суду заяву про забезпечення позову. Суд, визнавши необхідність у забезпеченні, виніс ухвалу про застосування відповідних заходів, внаслідок чого виконавчою службою було відкрито виконавче провадження для реалізації таких заходів. Однак, після винесення судом кінцевого рішення по справі, матеріали справи були втрачені, а заходи забезпечення позову виконані у повному обсязі. Як результат, виникає ситуація, коли заходи забезпечення позову були виконані у повному обсязі, але їх скасування неможливе через втрату самої справи. В такому випадку сторона, яка зазнала негативних наслідків від цих заходів, звертається із відповідною заявою до суду про ВВСП на основі матеріалів виконавчого провадження, адже останнє містить документи, що підтверджують виконання заходів забезпечення позову, саму ухвалу, яка стала підставою для таких заходів та інші процесуальні дії, які були здійснені у рамках виконання ухвали суду. Усе це дозволяє суду частково відновити матеріали цивільної справи, щоб мати можливість скасувати заходи забезпечення позову [32].

Наступним є відновлення на основі відомостей з ЄДРСР. За відсутності у учасників справи копій відповідних судових рішень, саме інформація з ЄДРСР допомагає встановити хронологію справи, ідентифікувати учасників процесу, визначити предмет спору. Такі рішення хоч і містять приховану конфіденційну інформацію щодо учасників справи, але вони містять інформацію про позовні вимоги, надані докази, їх оцінку та правову позицію суду, що суттєво полегшує розгляд справи під час відновлення втраченого судового провадження.

П'ятим є ВВСП на основі відомостей з ЄСІТС, запровадження якої розпочалось ще у 2018 році. Цікавим модулем для ВВСП є саме «Електронний суд», який дозволяє учасникам справи в електронній формі надсилати процесуальні документи до суду, в свою чергу, у суду є обов'язок сканувати

усі судові справи та матеріали, які надходять до суду. Це означає, що копії всіх поданих документів будуть зберігатися в системі, що значно буде полегшувати процес відновлення втраченого провадження. Однак, навіть станом на 2024 рік не всі суди реалізують у повному обсязі права учасників справи на отримання матеріалів в електронному вигляді, не скануючи документи та матеріали, що надходять до суду в паперовій формі. Більш того, підсистема повноцінно почала функціонувати лише у 2021 році, тобто провадження, які були втрачені до 2021 року, та навіть до 2018 року не зможуть бути відновлені на основі цих даних. На жаль, хоча ЄСІТС значно полегшує процес ВВСП, вона не є універсальним джерелом для такого відновлення.

Шостим відновленням за цією класифікацією є відновлення на основі будь-яких інших документів та матеріалів, які подають учасниками справи. ЦПК України закінчує це формулювання як «за умови, що ці документи та матеріали є достатніми для ВВСП» [1]. Однак, вважаємо таке формулювання не дуже правильним та пропонуємо його замінити на більш доцільне «документи та матеріали, які стосуються втраченого судового провадження» з огляду на таке. Формулювання законодавця створює певну процесуальну колізію, покладаючи на учасників справи одну з найголовніших функцій, яка належить виключно суду – оцінку достатності або недостатності поданих документів для відновлення втраченого судового провадження. Тобто, пропонуємо у класифікації розглядати відновлення на основі будь-яких інших документів та матеріалів, що подаються учасниками справи та стосуються втраченого судового провадження.

Останнім у класифікації є відновлення на основі показань осіб, які безпосередньо були пов'язані із розглядом втраченого судового провадження, були присутніми під час проголошення рішення або брали участь у його виконанні. Зазначимо, що ЦПК України прямо не встановлює, що суд обов'язково має брати ці показання до уваги. Однак, керуючись принципом всебічного та повного з'ясування обставин справи, а також зважаючи на

важливість даного виду провадження, вважаємо, що суд має брати до уваги такі показання як важливе джерело інформації.

Водночас варто наголосити, що такий спосіб слід розглядати як «останній можливий варіант», з огляду на об'єктивні фактори, такі як людська пам'ять, кількість часу, що минуло тощо, у ситуаціях, коли інші джерела не надають достатньої інформації або вони взагалі відсутні для відновлення провадження.

Другою класифікацією пропонуємо розглядати за критерієм кількості наявних матеріалів для ВВСП, що надалі дозволяє класифікувати відновлення втраченого судового провадження як повне та неповне, що виділяв Лейба Є.В.

За цим критерієм можна виділити відновлення на основі вичерпної кількості матеріалів, коли сторонами надаються процесуальні заяви по суті справи, копії усіх документів, які містились у матеріалах справи, а також копії судових рішень, що наявні у ЄДРСР.

Також можливим є відновлення за обмеженої доступності матеріалів справи. Наприклад цього може слугувати справа, де ОСОБА_1 звернулась до суду із заявою про ВВСП по справі про розірвання шлюбу. Підставою для такого звернення стала нагальна потреба в отриманні копії судового рішення для подальшого подання до органів реєстрації актів цивільного стану з метою доповнення актового запису про розірвання шлюбу та отримання відповідного свідоцтва [33].

Під час розгляду справи було встановлено, що рішення про розірвання шлюбу було ухвалене ще у 1994, у зв'язку із чим оригінали справи знищені після закінчення встановленого законодавством терміну зберігання, а в органах державної реєстрації актів цивільного стану зберігається тільки актовий запис про розірвання шлюбу, однак копія рішення, на підставі якого цей запис було зроблено - відсутня [33].

У процесі розгляду справи не було надано заяв по суті справи, копій документів тощо, суд, приймаючи рішення про ВВСП керувався тільки актовим записом про розірвання шлюбу [33].

Окрім того, можливим є відновлення провадження за відсутності матеріалів у справі. Повна відсутність матеріалів справи може бути як у учасників розгляду втраченої справи, але зазвичай таке характерно для осіб, які взагалі не були учасниками розгляду справи, про що детальніше буде йти мова у наступному розділі. Однак, зауважимо, що сама по собі відсутність матеріалів справи, не може бути перешкодою для відновлення провадження, адже у такому випадку суд та учасники справи мають вжити усіх необхідних заходів для відновлення втраченого судового провадження та відновлення матеріалів, які потенційно можуть бути відновлені, наприклад, шляхом витребовування доказів, та мають істотне значення для розгляду справи.

Також пропонуємо класифікувати відновлення втраченого судового провадження за обсягом осіб, залучених до процесу відновлення втраченого судового провадження. Відповідно до ч. 3 ст. 493 ЦПК України суд розглядає справу про ВВСП за правилами спрощеного позовного провадження з повідомленням учасників справи. Так, першим є відновлення з активним залученням сторін до розгляду справи. Воно передбачає широке коло учасників процесу, залучених до процедури, у якому будуть брати участь як сторони справи, так і свідки, особи, що входили до складу суду, що розглядав справу (суддя та секретар судового засідання), особи, які виконували судові рішення, інші учасники процесу, чия участь могла бути важливою під час первинного розгляду справи.

Окрім того, пропонуємо виділяти ВВСП без активного залучення сторін та інших учасників процесу. Такий розгляд справи можливий, коли відновлення втраченого судового провадження відбувається за ініціативою суду та останній пропонує учасникам судового процесу лише подати усі наявні у них документи та матеріали, що стосуються втраченого судового провадження. Або така ситуація також можлива, коли сторонами одразу були надані разом із заявою вичерпний перелік документів.

Четвертою є класифікація за місцем здійснення ВВСП. Як встановлено у ЦПК України відповідну заяву розглядає суд, який розглядав справу як суд

першої інстанції. Однак, внаслідок повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України та ведення активних бойових дій, значна кількість судів опинилась у ситуації, коли здійснювати правосуддя безпосередньо у приміщенні суду стало неможливим, у зв'язку із чим вони були змушені призупинити свою діяльність. Для забезпечення безперервності здійснення правосуддя та захисту прав громадян в умовах воєнного стану, було вжито ряд законодавчих та організаційних заходів, ключовим елементом яких стало внесення змін до ч. 7 ст. 147 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів». Згідно із цими змінами, у випадках, коли суд з об'єктивних причин не може здійснювати правосуддя, може бути змінено територіальну підсудність судових справ. Так, така зміна здійснюється шляхом передачі справ до суду, який або територіально наближений до суду, що не має можливості повною мірою функціонувати, або до іншого визначеного суду [34]. Враховуючи такі зміни, ВВСП можливе безпосередньо у суді, у якому відбувався розгляд втраченої справи, а також в іншому суді, в результаті зміни підсудності через об'єктивні обставини. Більш детально кожна класифікація буде охарактеризована у наступному розділі, де ми проаналізуємо безпосередньо процесуальний порядок, особливості та проблеми ВВСП в цивільному процесі України.

Отже, класифікація ВВСП є важливим інструментом для глибшого розуміння цього унікального виду судового провадження. Вона дозволяє не лише чітко систематизувати різні аспекти процесу, але й виділяти специфічні особливості залежно від обставин справи, зокрема, від джерел інформації, доступності матеріалів, участі сторін та інших факторів, та знаходити певні законодавчі прогалини та колізії.

Висновки до розділу 1

Перший розділ присвячено дослідженню та обґрунтуванню ВВСП як унікального виду провадження у цивільному процесі України, встановлено основні ознаки та його сутність, запропоновано його класифікацію.

З'ясовано, що наразі у доктрині цивільного процесу сформульовані декілька концепцій щодо юридичної природи. Так, ВВСП як: 1) справу окремого провадження; 2) не обов'язковий етап цивільного судочинства; 3) процесуально-забезпечувальний засіб; 4) процесуально-забезпечувальний засіб; 5) самоконтроль суду першої інстанції; 5) окремий вид цивільного провадження.

В ході наукового аналізу визначено та обґрунтовано, що ВВСП необхідно розглядати як окремий вид цивільного провадження, по-перше, з огляду на складну диференціацію цивільної процесуальної форми, яка реалізується у двох вимірах, зокрема вертикальному, та в основу якого покладено диференціацію судової діяльності залежно від специфічних завдань та повноважень суду.

При характеристиці ВВСП як окремого виду цивільного судочинства було запропоновано виділяти такі характерні ознаки: 1) процедурний характер розгляду справ, оскільки складається із певної послідовності дій суб'єктів, яка виражається у стадіях розгляду справ та які направлені на досягнення мети – відновити зміст втрачених процесуальних документів; 2) ретроспективний характер, адже процедура ВВСП спрямована на відтворення усіх процесуальних дій та документів в рамках первинного розгляду справи; 3) має особливий предмет розгляду та доказування – цивільні процесуальні відносини, які існували в межах втраченого судового провадження; 4) має завершальний характер, оскільки, по-перше, процедура ВВСП приводить до остаточного встановлення чіткого та однозначного статусу справи, адже після її завершення досягається повна ясність щодо змісту та стану ВВСП, а по-друге, важливим аспектом завершеного характеру є також правова фіналізація, адже відновлене судове провадження набуває юридичної еквівалентності

втраченому провадженню; 5) має проміжний характер, адже даний вид провадження виступає своєрідним мостом між вже завершеним судовим розглядом справи та подальшими процесуальними діями чи реалізацією прав учасників; 6) комплексний характер розгляду, адже розгляді справ про відновлення втраченого судового провадження суди застосовують комплексний підхід, враховуючи як процесуальні аспекти справи, так і матеріальні.

З урахуванням наданих ознак запропоновано визначення ВВСП як унікального, самостійного та комплексного виду цивільного провадження у цивільному процесі України, що має ретроспективний, проміжний та завершений характер, реалізується через специфічну процедуру з чітко визначеними стадіями, спрямований на реконструкцію змісту втрачених процесуальних, документів або їх частини шляхом встановлення факту існування цивільно-процесуальних відносин у межах втраченого судового провадження, з метою захисту прав осіб, які беруть участь у справі, збереження цілісності судового процесу та створення умов подальшої реалізації процесуальних прав та виконання судових рішень.

Запропоновано власні підходи для класифікації ВВСП: 1) за джерелом відновлення матеріалів справи можна виділяти: а) архівні дані; б) надані сторонами документи, які були отримані ними до втрати провадження; в) матеріали виконавчого провадження, яке було відкрито на підставі первинного розгляду справи; г) відомості з ЄДРСР; г) відомості з ЄСІТС; д) будь-які інші документи та матеріали, які надаються учасниками справи та стосуються втраченого судового провадження; е) показання осіб, які безпосередньо були пов'язані із розглядом втраченого судового провадження; 2) за критерієм кількості наявних матеріалів для відновлення: а) на основі вичерпної кількості; б) за обмеженої доступності матеріалів справи; в) за відсутності матеріалів справи; 3) за обсягом осіб, залучених до процесу відновлення втраченого судового провадження: а) за активним залученням сторін та інших учасників процесу; б) за відсутності активного залучення сторін та інших учасників

процесу; 4) за місцем здійснення відновлення втраченого судового провадження: а) у суді, у якому відбувався розгляд втраченої справи; б) в будь-якому іншому суді внаслідок зміни територіальної підсудності.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНОГО СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

2.1.Порушення процедури відновлення втраченого судового провадження у цивільному процесі України

У попередньому розділі нами було визначено, що ВВСП – це унікальний, самостійний та комплексний вид цивільного провадження у цивільному процесі України, що має ретроспективний, проміжний та завершений характер, реалізується через специфічну процедуру з чітко визначеними стадіями, спрямований на реконструкцію змісту втрачених процесуальних документів або їх частини шляхом встановлення факту існування цивільно-процесуальних відносин у межах втраченого судового провадження, з метою захисту прав осіб, які беруть участь у справі, збереження цілісності судового процесу та створення умов подальшої реалізації процесуальних прав та виконання судових рішень.

Так, однією із найважливіших рис, які нами була виділена є процедурність ВВСП, яка характеризується тим, що складається із певної послідовності дій суб'єктів, яка виражається у визначених стадіях розгляду відповідних справ. Для того, щоб визначити процесуальний порядок порушення справи про відновлення втраченого судового провадження, пропонуємо поетапно аналізувати стадії розгляду цієї категорії цивільної справи.

Перш за все, слід сказати, що під стадією у доктрині розуміють сукупність процесуальних дій суду та учасників процесу, об'єднаних задля досягнення процесуальної мети [20, с. 144; 35, с. 57].

Окрім того, деякі науковці надають перелік стадій цивільного судочинства, Зокрема Гетманцев О.В. у позовному провадженні виділяє такі стадії як: 1) подання позовної заяви; 2) відкриття провадження у справі; 3) підготовче провадження; 4) врегулювання спору за участю судді; 5) розгляд справи по суті; 6) ухвалення та проголошення рішення суду [14, с. 87]. Однак, вважаємо, що автор не розрізняє стадії від окремих процесуальних дій, які

відбуваються у рамках цієї стадії. Безперечно, подання позовної заяви хоча і є важливим етапом у цивільному процесі, однак, вважаємо, що вказане не може розглядатися як окрема стадія цивільного судочинства. Натомість це є ключовою процесуальною дією, завдяки якій запускається механізм судового розгляду справи. Грабар Н.М. виокремлює такі стадії цивільного судочинства як: 1) відкриття провадження по справі; 2) провадження до судового розгляду; 3) судовий розгляд; 4) апеляційне провадження; 5) касаційне провадження; 6) провадження у зв'язку з переглядом ВС; 7) провадження у зв'язку з нововиявленими обставинами; 8) виконавче провадження [36, с. 25].

Як нами було визначено раніше, уся процедура розгляду такої категорії справ закріплена в окремому розділі ЦПК України, який чітко виділяє дві стадії цієї категорії справ: 1) відкриття провадження у справі за заявою про відновлення судового провадження цивільної справи; 2) розгляд заяви про відновлення втраченого судового провадження в порядку спрощеного позовного провадження та постановлення відповідної ухвали.

У цьому підрозділі ми будемо розглядати першу стадію ВВСП, а саме відкриття провадження у справі. Пропонуємо по чергово розглянути та охарактеризувати елементи без яких таке відкриття є неможливим.

Перш за все необхідно визначити коло суб'єктів, які мають право на звернення до суду із заявою про ВВСП. Стаття 489 ЦПК України одразу дає нам відповідь на це питання, виділяючи дві категорії суб'єктів: 1) учасник справи та 2) сам суд з власної ініціативи [1]. Однак, дана стаття має відсильний характер до ст. 42 ЦПК України, яка встановлює, що у справах позовного провадження учасниками справи є сторони та треті особи, у наказному провадженні учасниками виступають заявник та боржник, у справах окремого провадження учасниками справи є заявник та інші заінтересовані особи [1]. Окрім того, у справах можуть також брати участь органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб [1].

З вище викладеного вбачається, що процедура ВВСП має універсальний характер і застосовується до усіх видів судового провадження:

позовного, окремого, наказного, що було виділено як одну з ознак у дисертаційному дослідженні Лейби Є.В. [8, с.92]. Така універсальність є логічним наслідком розуміння законодавцем того факту, що втрата матеріалів справи може статися у будь-якому виді провадження, незалежно від його специфіки чи рівня складності.

Аналізуючи зазначені законодавчі норми, можна побачити чітку та водночас гнучку систему, яка враховує особливості різних видів проваджень. Однак, попри чітке законодавче врегулювання суб'єктного складу осіб, які мають право на звернення щодо відновлення втраченого судового провадження, існують певні особливості, які заслуговують на окрему увагу.

Першою і досить значущою особливістю є те, що чинне законодавство, зокрема ст. 42 ЦПК України, яка була наведена вище, не передбачає можливості звернення заінтересованої особи із заявою про ВВСП, яке розглядалось в рамках позовного провадження.

Як приклад може слугувати справа, яка розглядалась у Луцькому міськрайонному суді Волинської області за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про звернення стягнення на предмет іпотеки, оскільки ОСОБА_2 не повернув ОСОБИ_1 позичені кошти за двома договорами позики. Для забезпечення виконання зобов'язання між сторонами було укладено договір іпотеки, за яким ОСОБА_2 передав в іпотеку незавершене будівництво друкарні та офісних приміщень, а також земельну ділянку. Рішенням Суду від 04.11.2009 року позовну заяву було задоволено у повному обсязі [37].

23.01.2023 року ТОВ «Фінансова компанія «Профкапітал», яка не була учасником цивільної справи, звернулась як заінтересована особа з апеляційною скаргою до Волинського апеляційного суду, однак останнім апеляційну скаргу було повернуто. Апеляційний суд мотивував своє рішення відсутністю матеріалів цивільної справи та вважав провадження втраченим, у зв'язку із чим ТОВ «Фінансова компанія «Профкапітал» подала касаційну скаргу, оскільки вважало, що саме апеляційний суд повинен направити апеляційну скаргу до суду першої інстанції з дорученням ініціювати

відновлення втраченого судового провадження, що було підтверджено Верховним судом у постанові від 16.08.2024 року по справі №2-8180/09 [37]. Після чого, наказом голови Луцького міськрайонного суду Волинської області «Про ініціювання питання щодо ВВСП» було ініційоване це питання та відкрито провадження у справі [38].

Аналогічних висновків дійшла Велика Палата Верховного Суду у постанові від 22.01.2019 року по справі №2-4646/11 зазначивши, що при зверненні зацікавленої особи до суду вищої інстанції з метою перегляду судового рішення, та у разі, коли було виявлено втрату судового провадження, суд вищої інстанції має ініціювати процес ВВСП, доручивши суду першої інстанції розпочати таку процедуру [39].

Таким чином, хоча чинний ЦПК України не передбачає прямої можливості для заінтересованої особи ініціювати процедуру ВВСП для захисту своїх прав, однак існує певний алгоритм дій у даних ситуаціях.

Другою особливістю є також те, що ст. 42 та ст. 489 ЦПК України позбавляють особу, яка не була учасником розгляду справи, права порушувати питання щодо ВВСП.

Так, наприклад, Вінницький районний суд Вінницької області в ухвалі по справі №2-1177/05 від 22.12.2022 року та Херсонський міський суд Херсонської області в ухвалі по справі №654/224015-ц від 14.06.2024 року повернули заявникам заяви про ВВСП, у зв'язку з тим, що вони не були учасниками справи за її первинним розглядом [40, 41].

Трохи іншу позицію суду можна побачити в ухвалі Тальнівського районного суду Черкаської області по справі №704/393/20 від 22.06.2020 відповідно до якої ОСОБА_1 звернулась суду із заявою про ВВСП по справі № 704/393/20. Підставою звернення до суду стало те, що ОСОБА_1 є спадкоємницею мати, яка за життя фактично прийняла у спадщину земельну ділянку. Однак, рішенням Тальнівського районного суду по справі №704/393/20 від 24.02.2009 року земельну ділянку було визнано відумерлою спадщиною та передано у власність територіальної громади [42].

ОСОБА_1, не погоджуючись із цим рішенням, подала апеляційну скаргу, однак її було повернуто, у зв'язку із знищенням судової справи. Зважаючи на це, ОСОБА_1 ініціювала процедуру ВВСП. Ухвалою Тальнівського районний суд Черкаської області № 704/393/20 від 22.06.2020 року було відмовлено у ВВСП, у зв'язку з недостатньою кількістю наданих документів [42].

Вважаємо за потрібне звернути увагу на той факт, що суд першої інстанції хоч і відкрив провадження по справі, попри відсутність процесуального закріплення такого права ОСОБА_1, однак не взяв до уваги особливий статус останньої як такої, що не була учасником первинного розгляду справи, у зв'язку із чим ОСОБА_1 об'єктивно не могла мати у своєму розпорядженні матеріали справи. Окрім того, зважаючи на статус ОСОБА_1, судом не було здійснено усіх процесуальні дії, які передбачені ст. 493 ЦПК України для одержання відповідних документів.

Таким чином, аналіз судової практики та положень чинного законодавства вказує на наявність певної прогалини у правовому регулюванні та неоднозначність правозастосування щодо ВВСП особами, які не були учасниками первинного розгляду справи.

Окрім того, вважаємо, що обмеження права особи, яка не була учасником первинного розгляду справи на ВВСП є надмірним формалізмом, що становить неправомірне обмеження права особи на доступ до суду, яке гарантоване ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Такий надмірний формалізм створює ситуацію, коли процесуальні норми стають не інструментом забезпечення справедливості, а перешкодою для неї, що в свою чергу, суперечить самій меті цивільного судочинства, яка полягає у справедливому, неупередженому та своєчасному розгляді й вирішенні цивільних справ.

Третьою та останньою особливістю, яку ми виділяємо, є те, що стаття 489 ЦПК України не передбачає процесуального правонаступництва відповідно до ст. 55 ЦПК України.

Відповідно до роз'яснень, що містяться у п. 38 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 року № 2 Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції відновлення втраченого (і в разі коли справу знищено за закінченням строку зберігання) повністю або частково судового провадження в цивільній справі, якщо вона була закінчена ухваленням рішення або постановленням ухвали про закриття провадження, проводиться у порядку встановленому ЦПК України судом, який ухвалив рішення по суті або постановив ухвалу про закриття провадження у справі, за заявою (зміст якої визначено статтею 405 ЦПК України) осіб, які брали участь у справі (їх правонаступників), або за ініціативою суду [43].

З метою усунення законодавчої прогалини, пропонуємо доповнити ЦПК України положенням, яке б чітко закріплювало можливість ініціювати процедуру ВВСП з урахуванням вище наведених особливостей та розширити ст. 489 ЦПК України у такій редакції: «Втрачене судове провадження у цивільній справі може бути відновлене за заявою учасника справи (правонаступників), особи, стосовно якої матеріалами втраченого судового провадження було вирішено питання про її права, свободи чи обов'язки, а також за ініціативою суду або за дорученням суду вищої інстанції».

Наступний елемент першої стадії який ми пропонуємо розглянути – це форма і зміст заяви про ВВСП. ЦПК України чітко вказує, що саме повинно бути зазначено у заяві, а саме: 1) яке саме провадження або його частини просить відновити заявник; 2) інформацію про осіб, які брали участь у справі; 3) відомості про обставини втрати судового провадження, місцезнаходження копій матеріалів провадження або даних стосовно таких копій; 4) перелік документів, які заявник вважає необхідним відновити та мету такого відновлення. Також до заяви додаються документи або їх копії, навіть якщо вони не посвідчені в установленому порядку [1].

Якщо з інформацією про втрачене провадження та про осіб, які брали участь у справі, або як ми визначили, не брали такої участі, але втрачене

судове провадження вирішило питання про права, свободи чи обов'язки такої особи, все цілком зрозуміло, то наступні пункти пропонуємо розглянути більш детально.

Так, у заяві про ВВСП необхідно зазначати відомості про обставини втрати судового провадження, місцезнаходження копій матеріалів провадження або інших будь-яких даних. Одразу виникає питання як отримати зазначені відомості.

Відповідь на питання надає судова практика ВВСП, яка демонструє різноманітність способів отримання необхідних відомостей про обставини втрати судового провадження.

Одним із прикладів є ситуація, коли у судовому рішенні було допущено описку, у зв'язку із чим сторона звернулась до суду із заявою про виправлення описки, однак судом зазначена заява була повернута заявнику ухвалою суду через те, що справа за строками зберігання була знищена. Таким чином, така ухвала стає підставою для ініціювання особою процедури відновлення втраченого судового провадження, оскільки вона офіційно буде підтверджувати факт відсутності матеріалів справи у суді [44].

Особливої актуальності відновлення втрачених судових проваджень набуло у зв'язку із агресією російської федерації. Значна кількість судів опинилась у ситуації, коли здійснювати правосуддя безпосередньо у приміщенні суду стало неможливим, у зв'язку із чим відбувається зміна територіальної підсудності судових справ шляхом передачі справ до суду, який або територіально наближений до суду, що не має можливості повною мірою функціонувати, або до іншого визначеного суду. Вказану інформацію можна перевірити шляхом надсилання адвокатського запиту до суду. Так, Індустріальним районним судом м. Дніпропетровська у відповідь на запит було повідомлено, що згідно даних Автоматизованої системи документообігу суду цивільні справи Краснолиманського міського суду Донецької області на зберігання не надходили [45]. Тобто, відповідь суду про відсутність певних

справ, переданих з іншого суду, також може слугувати підставою для звернення із заявою про відновлення втраченого судового провадження.

Цікавим є також те, що інформацію про те, що провадження було втрачене можна отримати навіть звертаючись до суду із заявою про видачу копії рішення для проставлення апостилю. Так, Амур-Нижньодніпровським районним судом м. Дніпропетровська заявниці було відмовлено у видачі копії рішення суду, у зв'язку із тим, що провадження по справі було втрачене [46]. Таким чином, відмова суду у видачі копії рішення суду стає не лише несподіванкою для заявника, але й офіційним підтвердженням факту втрати матеріалів справи.

Як бачимо, інформацію про втрату судового провадження може бути отримано з різних джерел та за різних обставин, що в свою чергу демонструє гнучкість судової системи, особливо в умовах триваючої військової агресії. Здатність судів адаптуватися до цих умов, визнаючи різні форми доказів втрати провадження, демонструє їхню готовність забезпечувати безперервний доступ до правосуддя навіть у найскладніших обставинах.

Наступний елемент, який вважаємо за потрібне розглянути детальніше це перелік документів, які заявник вважає за необхідне відновити та мету такого відновлення.

Зазначення переліку документів, які заявник бажає відновити, на нашу думку, відіграє критичну роль, в першу чергу, у забезпеченні ефективності судового процесу. Надаючи детальний перелік документів, заявник нібито окреслює карту майбутнього судового процесу відновлення втраченого провадження, даючи суду та іншим учасникам чітке розуміння масштабу необхідних дій та строків. Так, маючи конкретний список документів, усі залучені особи можуть на етапі відкриття провадження по справі, оперативно розпочати їх пошук та надати до суду, що в свою чергу значно прискорює процес відновлення втраченого судового провадження.

Не менш важливим є зазначення у заяві про ВВСП мети такого відновлення. Визначення мети з самого початку дає зрозуміти якого кінцевого

результату бажає отримати заявник та в якому обсязі необхідно відновлювати втрачене судове провадження.

Нормами ЦПК України не передбачено з якою метою може бути відновлене втрачене судове провадження. Однак, аналізуючи усю вище наведену практику, можна побачити, що однією з найбільш поширених цілей є отримання завіреної копії судового рішення, виправлення опісок та арифметичних помилок для подальшого виконання, апеляційне чи касаційне оскарження рішення, скасування заходів забезпечення позову, вирішення інших питань, пов'язаних із виконанням судового рішення. Окрім того, зустрічається також мета соціального захисту дітей, які позбавленні батьківського піклування, для отримання паспорту громадянина України та подальшого включення дітей у список позачергового одержання житлового приміщення, їх подальшого навчання, одержання певних соціальних пільг, оздоровлення та інших соціальних гарантій [47].

Така гнучкість правової норми та відсутність чіткої регламентації цілей відновлення втраченого судового провадження визначає неможливість передбачити всі потенційні ситуації, які можуть виникнути в динамічному правовому полі, що дозволяє адаптувати процедури до унікальних обставин кожної справи, забезпечуючи, що формальність не стане на заваді захисту прав та законних інтересів громадян.

Однак, варто відзначити, що відсутність вичерпного переліку цілей не означає абсолютної свободи у її визначенні, адже така мета повинна бути пов'язана із захистом прав та інтересів заявника, які дійсно були порушені.

Так, всупереч вище зазначеному ОСОБА_1 звернулась із заявою про відновлення втраченого судового провадження для отримання копії рішення суду із мокрою печаткою, оскільки отримати таке рішення вона не має можливості. Однак, з документів, які надала ОСОБА_1 до суду вбачалась наявність рішення суду з мокрою печаткою [48].

Вважаємо, що мета ВВСП має виникати з нагальної потреби, коли правова реальність особи опиняється у своєрідному вакуумі, де звичайні механізми захисту прав та інтересів особи стають недієвими чи недоступними.

Пропонуємо виділяти такі критерії, яким має відповідати мета ВВСП:

1) необхідність, адже мета повинна виникати з реальної потреби, коли у особи дійсно не має іншого правового механізму для захисту своїх прав; 2) обґрунтованість, оскільки заявник має чітко аргументувати, чому відновлення втраченого судового провадження є єдиним способом захисту своїх прав; 3) неможливість альтернативного вирішення, тобто заявник повинен довести, що всі інші можливі шляхи захисту порушеного права були вичерпані або недоступні; 4) конкретність правових наслідків, так як мета повинна передбачати конкретні правові наслідки, які настануть після відновлення втраченого судового провадження. Вказане забезпечить баланс між гнучкістю процедури відновлення втраченого судового провадження та запобіганням можливим зловживанням.

Окрім того, мета ВВСП може впливати загалом на можливість його відновлення. Так, ч. 5 ст. 491 ЦПК України встановлено, що заява про ВВСП для виконання судового рішення може бути подана до закінчення строку пред'явлення виконавчого документа до виконання [1]. В інших випадках заява може бути подана до суду незалежно від строку.

Так, ухвалою Дніпровського районного суду м. Києва по справі № 755/14232/14-ц від 30.03.2023 року було відмовлено у відкритті провадження за заявою ОСОБА_1 про ВВСП у справі про видачу виконавчого листа на виконання рішення третейського суду, оскільки сплив строк пред'явлення виконавчого листа до виконання. Однак Київським апеляційним судом було встановлено, що така відмова суду першої інстанції є неправомірною, адже метою звернення ОСОБА_1 із такою заявою було не виконання судового рішення суду, а оскарження рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків від 06 березня 2014 року, тобто строки на таку заяву не повинні поширюватись [49].

Таким чином, мета ВВСП виступає не лише формальним елементом заяви, а як визначальний фактор, що впливає на процесуальні аспекти розгляду заяви. Точне формулювання та правильне розуміння мети відновлення провадження є запорукою ефективного захисту прав заявника.

Окрім того, не менш важливою вимогою до заяви про ВВСП є те, що до заяви необхідно додавати документи або їх копії, навіть якщо вони не посвідчені в установленому законом порядку.

Особливої уваги заслуговує те, що відповідно до ст. 492 ЦПК України, у разі невідповідності заяви про ВВСП вимогам, які встановлені ст. 491 ЦПК України, зокрема, вимогам щодо обов'язковості документів або копій таких документів, заява залишається без руху [1].

Однак зазначимо, що Розділом X ЦПК України не регламентовано процес відкриття провадження по справі щодо ВВСП. Проте, відповідно до того, що розділ X ЦПК України апелює до загального процесуального порядку під час розгляду справи, який встановлений чинним ЦПК України, можемо розглядати відкриття провадження по справі з точки зору глави 2 Розділу III ЦПК України, які не наділяють суд повноваженнями при розв'язання питання про відкриття провадження у справі надавати оцінку належності, допустимості та достатності доказів, на які посилається заявник. Це питання може та повинно вирішуватись на інших стадіях розгляду справи.

Тобто, вважаємо, що неповнота, навіть очевидна з точки зору професійного судді, а саме ненадання копій документів до заяви про відновлення втраченого судового провадження не можуть бути підставою для залишення заяви без руху та її повернення заявнику надалі.

Останнім елементом є те що законодавство чітко регламентує процедуру подання заяви про ВВСП. Так, разом із заявою про відновлення втраченого судового провадження необхідно надавати копії заяви відповідно до кількості учасників справи, окрім випадків, коли така заява подається через підсистему «Електронний суд» [1].

Незважаючи на здавалося б чітке законодавче регулювання, судова практика демонструє випадки неправильного тлумачення цих норм під час відкриття провадження по справі. Показовим прикладом є ухвала Дарницького районного суду м. Києва по справі №753/17625/23 від 02.10.2023 року заяву ОСОБА_1 про ВВСП відповідно до якої заяву було повернуто заявнику без розгляду, оскільки заявником не було додано до заяви належних доказів її направлення іншим учасникам справи [50].

На початку нами було зазначено, що ще одним суб'єктом, який за своєю ініціативою може відновити втрачене судове провадження – є суд. Однак, ЦПК України не містить жодної норми, яка б регламентувала порядок ініціювання провадження судом по даній категорії справ, у зв'язку із чим вважаємо за доцільне розглянути дане питання детальніше.

Так, щодо того, у яких випадках судове провадження може бути відновлене на ініціативою суду законодавець зазначає, що у випадках, коли це потрібно для того аби розглянути іншу справу, надіслати справу до суду вищої інстанції [51]. Також, як зазначає Дрішлюк А.І. питання щодо ВВСП за ініціативою суду виникає при необхідності вчинення певних процесуальних дій (скасування раніше накладеного арешту в межах втраченого провадження, виправлення описки, поновлення строку на пред'явлення виконавчого листа до виконання, видача дубліката виконавчого листа, прийняття додаткового рішення), а також при надходженні апеляційних скарг на рішення, які були прийняті в межах втраченого провадження [52 с. 19].

Як приклад підтвердження вище вказаних позицій наведемо ухвалу Комінтернівського районного суду м. Харкова по справі № 2-1460/2010 ід 14.11.2023 року відповідно до якої судом самостійно було прийнято рішення ініціювати питання ВВСП після подання особою заяви щодо визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню, у зв'язку з тим, що справа була знищена через закінчення строків її зберігання [53].

Також, з огляду на той факт, що у чинному ЦПК України відсутній перелік підстав для ініціювання судом процедури про ВВСП, вважаємо, що

ініціювання судом даного питання може мати місце у всіх випадках, коли це є необхідним для захисту прав та інтересів осіб, які брали участь у первинному розгляді справи та обов'язків тих, кого вона безпосередньо стосується.

Окрім того, вище ми зазначали елементи, які характерні для заяви про ВВСП у разі подання такої заяви учасником справи. Однак, якщо мова йде щодо питання про ВВСП за ініціативою суду, вимоги ст. 491 ЦПК України щодо форми і змісту заяви поширюватись не будуть. Вказане зокрема узгоджується із позицією Верховного Суду, що висвітлена в ухвалі від 12.12.2019 року по справі №116/2703/13-ц [54].

З урахуванням того, що до суду не висувається жодних вимог щодо форми і змісту заяви, під час відкриття провадження по даній категорії справ, в ухвалах зазначається яке саме провадження суд бажає відновити, інформацію про осіб, які брали участь у справі та відомості про обставини втрати судового провадження [55, 56]. Тобто, відсутня інформація щодо переліку документів, які суд вважає за необхідне відновити та мети такого відновлення.

Хоча, на перший погляд, здається, що суд сам може визначати все необхідні елементи для ВВСП, проте відсутність законодавчо закріплених вимог може призвести до певних негативних наслідків. Насамперед без чітких критеріїв, суд може мати труднощі із визначенням необхідної інформації для відновлення провадження, що може призвести до неможливості його відновлення.

Однак, все ж таки вважаємо за необхідне в ухвалі суду у такому випадку зазначати для чого необхідно порушувати процедуру ВВСП. Перш за все, чітке формулювання мети буде слугувати підтвердженням того, що суд діє не довільно, а керується конкретними процесуальними потребами. Окрім того, від зазначення судом мети буде залежати кількість документів, які будуть надавати до суду учасники справи після відкриття провадження.

За важливе також вважаємо зазначити, що у випадках, коли в ході розгляду справи встановлюється втрата судового провадження по справі, суд

своєю ухвалою передає канцелярії того суду, де розглядається справа копію такої ухвали для реєстрації цивільної справи про ВВСП [57]. Зазначимо, що така реєстрація цивільної справи чітко відмежовує процедуру ВВСП від інших цивільних справ, що підкреслює самостійний характер такої процедури.

Нарешті, останній момент, який ми вважаємо за потрібне зазначити – це те, що відповідно до ст. 495 ЦПК України заявник звільняється від сплати судових витрат [1].

Вважаємо, що вказане є цілком виправданим, адже обов'язок щодо зберігання судового провадження, відповідальність за його збереження покладається саме на суд.

Нерідко втрата матеріалів справи може бути пов'язана із об'єктивними обставинами, які не залежать від заявника, наприклад, внаслідок збройної агресії російської федерації. Вважаємо, що у такому випадку було несправедливо перекладати на заявника додаткові фінансові витрати.

Окрім того, сама по собі втрата матеріалів справи є негативною подією, що ставить заявника у вкрай не вигідне становище, адже заявник позбавлений можливості реалізувати свої процесуальні права в межах первинного розгляду справи. Тобто, покладення на заявника обов'язку сплачувати судові витрати за відновлення судового провадження було б для нього додатковим тягарем.

2.2. Доказування під час відновлення втраченого судового провадження у цивільному процесі України

Другою стадією ВВСП є розгляд заяви про ВВСП та постановлення відповідної ухвали суду, що включає: а) встановлення ступеня достатності наявних даних по справі для відновлення втраченого судового провадження, а у разі їх недостатності – отримання шляхом витребування; б) відновлення втраченого судового провадження в певній частині рішення або повністю.

У підрозділі 1.3 нами було ідентифіковано та систематизовано у класифікації комплекс джерел доказової інформації (засобів доказування), що відіграють ключову роль у відновленні матеріалів втраченої справи. Зокрема,

нами виділялись такі джерела: 1) архівні дані; 2) документи, що надаються безпосередніми учасниками процесу; 3) матеріали виконавчого провадження; 4) інформація з ЄДРСР; 5) дані, що містяться у ЄСІТС; 6) показання осіб; 7) будь-які інші документи та матеріали, які стосуються відновлення втраченого судового провадження.

У даному підрозділі ми будемо розглядати питання, що стосуються саме процедури доказування у справах про відновлення втраченого судового провадження.

Перш за все, пропонуємо розглянути, що являє собою поняття доказування. Фурса С.Я., як представник однієї із концепцій, визначає доказування як процесуальну діяльність, що передбачає збирання, надання до суду та витребування доказів суб'єктами, які відповідно до законодавства мають на це право [18, с. 363]. Представниками іншої концепції, по-перше, є Андрійцьо В.Д., який запропонував розглядати доказування як процесуально-розумову діяльність суду та осіб, які беруть участь у розгляді справи, яка спрямована на встановлення обставин справи, що обґрунтовують вимоги та заперечення сторін [58, с. 40]. Другим представником є Штефан А.С., яка у своєму дисертаційному дослідженні зазначає, що доказування – це різновид пізнання, яке поєднує у собі розумову і практичну діяльність суб'єктів, спрямоване на досягнення відповідності висновків суду з обставинами справи і здійснюється за допомогою доказів у визначеній законодавством процесуальній формі [59, с. 69]. Повністю підтримуємо позиції Андрійцьо В.Д. та Штефан А.С. щодо надання власних дефініцій поняттю доказування як діяльності, яка поєднує у собі розумову та процесуальну складові, а не розглядає цей процес тільки як формальну (процесуальну) процедуру.

У юридичній доктрині вже досить ґрунтовно висвітлена тема судового доказування, однак специфіка доказування при поновленні матеріалів втраченого судового провадження заслуговує на окрему увагу. Для досягнення максимальної структурованості та систематичності нашого аналізу, пропонуємо розглядати цю специфіку крізь призму стадій доказування,

притримуючись у цьому питанні позицію Штефан А.С, яка виділяє три стадії процесу доказування: 1) залучення доказів у справу; 2) дослідження доказів; 3) оцінку доказів [59, с. 342].

Пропонуємо розпочати аналіз з першої стадії, а саме з залучення доказів у справу. Процес залучення доказів до справи являє собою комплексний механізм, який складається із ключових компонентів, кожен із яких відіграє ключову роль формуванні доказової бази. Під час розгляду справ про ВВСП такими компонентами виступають: подання доказів учасниками справи та їх витребування під час розгляду справи.

Аналіз нормативних положень розділу Х ЦПК України розкриває комплексну природу відповідальності за збір та забезпечення доказової бази у процесі ВВСП. Така відповідальність розподіляється між учасниками справи та судом, що розглядає відповідну справу.

Так, ч. 3 ст. 491 ЦПК України закріпила, що разом із заявою про ВВСП додаються документи або їх копії, що збереглися в учасника справи [1]. Вказана норма має на меті забезпечити первинну доказову базу для ініціювання процедури ВВСП, тим самим надаючи таку можливість заявнику.

Водночас законодавець передбачив можливість суду ініціювати процедуру ВВСП тим самим покладаючи на суд відповідальність за формування необхідної доказової бази. Також, в рамках процедури відновлення провадження, суд може допитати у якості свідків певних осіб, які були присутніми під час вчинення процесуальних дій, учасників справи або інших осіб, які якимось були залучені під час первинного розгляду справи [1]. Додатково зазначимо, що суд відповідно до п. 4 ч. 5 ст. 12 ЦПК України, зберігаючи об'єктивність і неупередженість, повинен сприяти учасникам судового процесу в реалізації ними прав, передбачених цим Кодексом [1].

Однак, часто суди порушують вище вказані положення та не здійснюють покладених на них обов'язків. Так, наприклад, ухвалою Дарницького районного суду м. Києва було відмовлено у ВВСП, оскільки матеріали справи не містили достатньої кількості матеріалів для такого

відновлення [60]. Однак, Київський апеляційний суд у своїй постанові дійшов висновку, що суд першої інстанції допустив неповне з'ясування обставин справи та прийшов до передчасного висновку про відсутність у справі достатньої кількості матеріалів для відновлення втраченого судового провадження [60]. Апеляційний суд акцентував увагу на тому, що суд першої інстанції мав об'єктивну можливість отримати необхідні матеріали, які мають значення для справи, у зв'язку із чим ухвалу суду першої інстанції було скасовано, а справу було направлено на новий розгляд [60].

Таким чином, суд не лише має право, але й зобов'язаний активно долучатися до процесу залучення доказів по справі, використовувати усі доступні йому законні засоби. Така активна позиція суду є не лише формальністю, але й необхідною умовою для забезпечення повного та справедливого відновлення втраченого судового провадження.

Другою стадією у процесі доказування є стадія дослідження судом доказів. Кучер Т. під цією стадією розуміє ознайомлення, вивчення та перевірку засобів доказування задля того, щоб пізнати їх зміст, форму, оцінити достовірність та достатність вимог або заперечень або встановити їх істотне значення для розгляду справи [61, с. 36-37]. Однак, як слушно зазначає Штефан А.С. дослідження доказів повинно передувати їх оцінці та не поєднуватися із нею, адже стадія дослідження доказів має бути спрямована на пізнання інформації, яка міститься у засобах доказування, а не на оцінку такої інформації [59, с. 371-372].

Статтями 89 та ст. 229 ЦПК України дослідження доказів має відповідати певним критеріям, тобто воно має бути безпосереднім, всебічним, повним та об'єктивним [1]. Безпосередність дослідження доказів вимагає від суду автономного та самостійного з'ясування змісту доказів, які не були відхилені в ході розгляду справи. Всебічність дослідження доказів передбачає паритетний підхід до аналізу доказового матеріалу, наданого усіма учасниками судового процесу. Тобто, суд має абстрагуватися від будь-яких преференцій та уникати селективності у дослідженні доказів, забезпечуючи

рівне ставлення до наданих доказів, незалежно від сторони, яка їх надала. Повнота дослідження доказів проявляється у вичерпному аналізі кожного наданого доказу, уникаючи фрагментарного або поверхневого підходу з боку суду. Об'єктивність вимагає від суду абсолютної неупередженості та відстороненості при дослідженні доказів, що передбачає інтерпретацію інформації в її автентичному вигляді, без впливу процесуальних інтересів сторін чи суб'єктивних міркувань щодо змісту доказів.

Однак, нерідко суди порушують вище зазначені критерії. Як приклад, можна привести справу № 2-1503/06, яка була втрачена на непідконтрольній території, у зв'язку із чим ОСОБА_1 звернулась до суду із заявою про ВВСП у частині ухвали щодо скасування заходів забезпечення позову. Однак, суд першої інстанції відмовив у задоволенні цієї заяви, посилаючись на те, що у ЄДРСР відсутня відповідна ухвала суду [62]. Зазначимо, що ОСОБА_1 надала до суду документи, що мають істотне значення для вирішення питання про ВВСП, серед яких були копії рішення суду у відповідній справі, які набрали законною силою та були засвідчені гербовою печаткою. Крім того, заявник надав до суду державний акт про право власності, витягу про державну реєстрацію, заяву про скасування арешту щодо спірного майна з відповідним штампом, який підтверджує отримання такої заяви судом, що наразі перебуває на непідконтрольній території [62].

Оцінюючи дії суду першої інстанції на відповідність вище вказаним критеріям зазначимо таке. По-перше, щодо безпосередності дослідження доказів судом, суд першої інстанції замість того, щоб самостійно та безпосередньо вивчити надані заявником докази, обмежився формальною констатацією їх відсутності у ЄДРСР. Також судом було порушено критерій повноти дослідження доказів, оскільки суд не розглянув надані заявником докази взагалі, обравши фрагментарний підхід їх дослідження, зосередившись лише на відсутності інформації в ЄДРСР, ігноруючи надані до суду копії. Щодо об'єктивності дослідження доказів, то суд першої інстанції надав невинуватому перевагу формальним аспектам над змістовними, що свідчить

про відсутність об'єктивного підходу до дослідження доказів. Таким чином, порушення усіх цих критеріїв призвели до необґрунтованої відмови у ВВСП та стали підставою для його оскарження.

Нарешті, стадія оцінки доказів є кульмінацією процесу доказування та служить основою для винесення судового рішення. ЦПК України зазначає, що суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на дослідженні наявних у справі доказів [1, ст. 89]. Тобто, ЦПК України не розкриває значення поняття «оцінки доказів», в свою чергу, Штефан зазначає, що оцінка доказів у судовому процесі – це комплексна інтелектуальна діяльність суду, що виходить далеко за межі механічного застосування процесуального законодавства. Суд здійснює багатовимірний аналіз, розглядаючи кожний доказ як окремо, так і в контексті всієї сукупності наявних у справі матеріалів. Однак, незважаючи на те, що оцінка суду є насамперед продуктом судового мислення, вона не є довільною чи суб'єктивною. Навпаки, ця діяльність структурована та регламентована процесуальними нормами, які встановлюють чіткі рамки та критерії судового розгляду [59, с. 199-200]. Таким чином, судова оцінка являє собою збалансований підхід, що поєднує аналітичну свободу з процесуальною дисципліною, забезпечуючи об'єктивність та законність судового рішення.

Здійснюючи оцінку доказів, суд оцінює докази на їх належність, допустимість, достовірність та достатність доказів.

Критерій належності доказів вимагає, щоб кожен доказ, наданий до суду, мав безпосередній зв'язок з предметом спору, тобто учасники судового процесу повинні подавати лише ті докази, які стосуються обставин справи та можуть підтвердити або спростувати їхні вимоги чи заперечення.

Критерій допустимості доказів встановлює чіткі рамки щодо форми та способу отримання доказів. Він вимагає, щоб, по-перше, докази були отримані законним шляхом, а, по-друге, повинен бути дотриманий процесуальний порядок одержання такого доказу, а засіб доказування має передбачену

законодавством процесуальну форму. Пропонуємо більш детально розглянути даний критерій у справах ВВСП.

Зазначимо, що ЦПК України встановлює загальне правило відповідно до якого письмові докази подаються в оригіналі або у належним чином засвідченій копії [1]. Однак, дане правило не поширюється на докази, які подаються до суду під час процедури ВВСП. Так, до заяви про відновлення втраченого судового провадження додаються документи або їх копії, навіть якщо вони не посвідчені в установленому законом порядку [1]. Тобто, законодавство надає певну пільгу щодо подання доказів у даній процедурі. Вважаємо, що вказане зумовлено тим, що законодавець, усвідомлюючи складність становища, при якому судове провадження було втрачене, намагається створити умови, які дозволяють пришвидшити відновлення матеріалів, не обтяжуючи учасників процесу додатковими формальностями, які і так були виконані ними під час первинного розгляду справи.

З урахуванням того, що більшість справ про ВВСП існують у зв'язку з збройною агресією російської федерації та окупацією значної території України, виникає особлива ситуація, коли учасники справи із заявою про ВВСП надають копію рішення суду, яке було отримано на тимчасово окупованій території, а суди відмовляють у їх прийнятті у зв'язку з тим, що даний доказ нібито є неналежним [21].

З одного боку, існує загальне правило про невизнання документів, виданих окупаційною владою, а з іншого, в контексті відновлення втраченого провадження, такі документи можуть містити критично важливу інформацію для відновлення провадження та захисту прав учасників судового процесу. Законодавець, усвідомлюючи складність такої ситуації, передбачив можливість для судів брати до уваги такі документи, як виняток із загального правила, розуміючи, що жорсткі формальні обмеження можуть стати на заваді здійсненню правосуддя. Однак, тут важливо підкреслити, що такий підхід не означає автоматичного визнання легітимності органів окупаційної влади натомість він надає судам інструмент для більш повного та всебічного

дослідження обставин справи. Більш того, суд розглядає такі документи у контексті інших доказів, оцінюючи їх у сукупності та взаємозв'язку.

Окремо зазначимо, що суд, відмовляючи у прийнятті копії рішення, виданої на окупованій території, з міркувань її неналежності, помилився. Як було зазначено вище, критерій належності доказів означає, що доказ повинен мати безпосередній зв'язок із предметом спору. У контексті відновлення втраченого судового провадження дана копія має прямий зв'язок з предметом спору, однак питання про прийняття цього доказу повинно було бути предметом дискусії вже в контексті його допустимості.

В свою чергу, прикладом неналежності доказів виступає справа №520/9658/14-ц у якій ТОВ «Фінансова компанія «Еліт Фінанс» звернулась до суду із заявою про ВВСП із позовом про стягнення заборгованості за кредитним договором від 05.06.2013 року. Разом із заявою заявником було надано до суду документи, більшість з яких датовані 2020 та 2021 роками, у той час, коли первинний розгляд справи відбувався ще у 2014 році. Така темпорально-каузальна неузгодженість поставила під сумнів релевантність та юридичну валідність представлених доказів.

Так, суд оцінюючи надані заявником докази, дійшов до висновку, що такі документи є неналежними доказами для ВВСП, оскільки вони жодним чином не стосуються справи, яка відновлюється, у зв'язку із чим судом було відмовлено у відновленні втраченого судового провадження [63].

Аналізуючи ці два критерії оцінки доказів, бачимо, що у процесі ВВСП спостерігається тенденція до некоректної інтерпретації судами фундаментальних критеріїв оцінки доказів. Належність та допустимість доказів, будучи дискретними юридичними категоріями, вимагають диференційованого підходу при їх застосуванні. Належність доказів апелює до їх змістовної релевантності щодо предмета спору. Вона вимагає встановлення безпосереднього зв'язку між доказом та обставинами справи, що підлягають доказуванню. Натомість допустимість доказів фокусується на процесуальному

аспекті їх отримання та форми подання, акцентуючи увагу на легітимності джерела та способу здобуття доказової інформації.

Під час ВВСП суди повинні підходити до оцінки доказової бази з підвищеною прискіпливістю, але водночас з гнучкістю, враховуючи унікальні обставини кожної справи. Надмірна формалізація процесу оцінки доказів може призвести до необґрунтованого відхилення матеріалів справи, як було із рішенням, виданим на окупованій території. Натомість суди мають застосовувати аналіз, ретельно вивчаючи кожен доказ, щоб останній був дійсно пов'язаний із розглядом справи.

Достовірність доказів означає що на підставі доказів можна встановити дійсні обставини справи, які мали місце. Достовірним є доказ, який являє собою комплексну характеристику, що відображає ступінь відповідності інформації, закладеної у доказі, об'єктивній реальності. Тобто можна сказати, що ступінь достовірності доказу виступає як інтегральний показник його якості та надійності.

Останнім критерієм оцінки доказів є визначення їх достатності. Як зазначає Васильєв С.В. достатнім доказ є тільки тоді, коли він дозволяє дійти достовірного висновку про існування факту, на підтвердження якого вони були зібрані [12, с. 150]. У справах ВВСП існують певні особливості щодо встановлення достатності доказів для відновлення втраченого судового провадження.

Зазвичай, суди відмовляють у ВВСП, у зв'язку із тим, що сторонами не надаються жодних матеріалів для такого відновлення, про що суд зазначає в ухвалі [64, 65]. Однак, феномен ініціювання стороною питання про ВВСП без надання жодного доказу є парадоксальним та викликає низку питань щодо мотивів такої поведінки.

Перш за все, це може свідчити про недостатнє розуміння стороною сутності процесу відновлення втраченого судового провадження та її ролі у цьому процесі. Можливо, сторона помилково вважає, що сам факт подання заяви до суду автоматично призведе до ВВСП, не усвідомлюючи необхідності

активної участі у наданні доказів та будь-якої інформації. Також не можна виключати, що така поведінка може бути спробою затягування процесу або навмисним ненаданням іншою стороною наявних у неї доказів у разі невідповідності для неї такого відновлення. Зрештою, така поведінка створює додаткове навантаження на суди, які змушені розглядати справи про відновлення втраченого провадження без реальних перспектив його відновлення, що призводить до неефективного використання судових ресурсів та негативно впливає на швидкість розгляду інших справ.

Іншою є ситуація, коли ініціатором питання ВВСП є особа, яка не була учасником первинного розгляду справи, у зв'язку із чим вона об'єктивно не могла мати у своєму розпорядженні матеріали справи для того, щоб надати їх до суду [42].

Окрім того, існують ситуації, коли суд неналежним чином оцінює надані докази на критерії достатності. Так, судом першої інстанції було відмовлено у ВВСП про стягнення заборгованості за кредитним договором та його розірвання, оскільки документи, надані до суду є недостатніми для відновлення провадження ні в частині прийнятого рішення, ні в частині інших матеріалів справи.

Однак, судом не було взято до уваги надані фотокопії заочного рішення від 25.12.2009 року, зазначивши, що така фотокопія є нечитабельною, містить виправлення, а підпис та печатку суду не можливо розпізнати. При цьому, судом не було здійснено жодних дій для витребування копії такого заочного рішення. Окрім того, судом першої інстанції не було взято до уваги копію виконавчого листа по справі, зазначивши, що він не може бути підставою для відновлення втраченого судового провадження. Однак, суд не взяв до уваги той факт, що цей документ є підтвердженням факту ухвалення та набрання законної сили рішенням суду, яке підлягало виконанню та яке суд відмовився взяти до уваги через його нечитабельність [66].

Також варто зазначити, що достатність доказів це більше якісний показник, а не кількісний, адже іноді для відновлення втраченого судового

провадження може бути достатнім тільки один документ. Так ОСОБА_1 звернулась до суду із заявою про ВВСП по справі про розірвання шлюбу. Під час розгляду справи було встановлено, що рішення про розірвання шлюбу було ухвалене ще у 1994, у зв'язку із чим оригінали справи знищені після закінчення встановленого законодавством терміну зберігання, а в органах державної реєстрації актів цивільного стану зберігається тільки актовий запис про розірвання шлюбу, однак копія рішення, на підставі якого цей запис було зроблено – відсутня. Однак, на підставі актового запису про розірвання шлюбу судом було відновлено втрачене судове провадження [33].

2.3. Специфіка судового розгляду відновлення втраченого судового провадження та процесуальні акти суду за результатами розгляду

Як нами було встановлено раніше, ВВСП складається з двох стадій: 1) відкриття провадження у справі за заявою про ВВСП цивільної справи; 2) розгляд заяви про ВВСП, що включає: а) встановлення ступеня достатності наявних даних по справі для відновлення втраченого судового провадження, а у разі їх недостатності – отримання шляхом витребування; б) ВВСП в певній частині рішення або повністю.

У попередніх підрозділах нами було визначено процедуру порушення питання ВВСП, доказування у даній категорії справ, а також особливості та проблемні питання, які характерні та виникають в межах першої та частини другої стадій ВВСП.

У даному підрозділі пропонуємо розглянути другу частину другої стадії відновлення втраченого судового провадження – ВВСП у певній частині рішення або повністю, шляхом винесення відповідного процесуального акту суду, його особливості, а також дослідити певні особливості даної процедури, які не було встановлено у межах перших двох підрозділів цього розділу.

Пропонуємо розпочати розгляд з питань специфіки судового розгляду ВВСП, які не були досліджені раніше.

Так, ЦПК України встановлює, що ВВСП проводиться у порядку, встановленому цим Кодексом [1 ст. 488]. Зейкан Я.П. інтерпретуючи дану норму, зазначив що ВВСП проводиться за загальними правилами, які характерні для позовного провадження в суді першої інстанції, однак, враховуючи особливості X розділу ЦПК України [67 с. 517].

Однак, вважаємо, що правильніше було б казати, що ВВСП розглядається з урахуванням загальних вимог цивільно-процесуального судочинства, без віднесення до якогось одного виду провадження, з урахуванням того, що ВВСП необхідно розглядати як окремих вид цивільного судочинства, для якого характерна власна та особлива процедура його розгляду.

Окрім того, вважаємо, що заява про ВВСП має певні особливості розгляду з урахуванням виду судової інстанції, де відбувається такий розгляд. Тобто, порядок розгляду відповідної заяви буде залежати від правил розгляду справи у суді першої, апеляційної або навіть касаційної інстанції, наприклад, щодо питань кількості суддів, які розглядають дану справу.

Таким чином, порядок розгляду заяви про ВВСП буде залежати від судової ланки, в межах якої розглядається відповідна заява, а також особливостями розгляду такої заяви відповідно до розділу X ЦПК України.

Не менш важливим є також питання складу суду, який буде здійснювати розгляд заяви про ВВСП, однак чинний ЦПК не зазначає ні слова про це. Автори підручника з цивільного процесу України, досліджуючи дане питання посилаються на постанову Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами процесуального законодавства при розгляді цивільних справ по першій інстанції» від 21.12.1990 року, яка втратила чинність та стверджують, що дане правило є актуальним й на сьогоднішній день [20, с.1020]. Відповідно до вказаної постанови заяви про ВВСП повинні розглядатися одноособово суддею навіть у судах апеляційної інстанції [68, п.21].

Однак, вважаємо, що правило вище вказаної постанови від 21.12.1990 не є актуальним на сьогоднішній день, з урахуванням того, що нами було визначено порядок розгляду заяви про ВВСП буде залежати від судової ланки. Тобто, якщо заяву розглядає суд першої інстанції – розгляд такої заяви повинен здійснюватися одноособово, якщо такий розгляд проводиться в суді апеляційної інстанції – колегіально. Більш того, судова практика, яку ми наводили в процесі розгляду даної теми однозначно підходить до вирішення цього питання, відходячи від застарілого правила постанови, що втратила чинність.

Більш детального розгляду також потребує питання щодо визначення складу суду, який буде проводити розгляд справи про відновлення втраченого судового провадження. Лейба Є.В. у своєму дисертаційному дослідженні, аналізуючи дане питання, зазначає, що заява про ВВСП розподіляється автоматизованою системою на суддю, який працює у штаті відповідного суду, а також спеціалізації якого відповідає розгляд даної заяви. [8, с. 173]. Також науковець зазначає, що помилковим є направлення відповідної заяви до розгляду складу суду, який виносив кінцеве рішення під час первинного розгляду справи, адже втрата такої справи могла бути через недобросовісні дії судді [8, с. 173].

Перш за все, зазначимо, що абз. 14 п. 2.3.43 Положення про автоматизовану систему документообігу суду прямо передбачає, що заява ВВСП розподіляється шляхом передачі такої заяви раніше визначеному у судовій справі судді, а не просто судді, який працює у штаті суду до якого надійшла така заява [69]. Єдиним виключенням з даного правила може бути ситуація, коли внаслідок зміни підсудності суду через збройну агресію російської федерації проти України є неможливим передати таку заяву раніше визначеному складу суду.

Звісно, виходячи з такого правила, ми стикаємось з дилемою, яка вимагає балансу між принципами процесуальної ефективності та забезпечення неупередженості судового розгляду, однак, все ж таки вважаємо, що передача

заяви про ВВСП має перевагу через такі ключові аспекти. Перш за все, суддя який проводив первинний розгляд справи має унікальне та всебічне розуміння її обставин, нюансів, аргументації сторін, суддя може більш ефективно ідентифікувати ключові документи та докази, які будуть істотними для відновлення втраченого судового провадження. Крім того, є менша ймовірність, що суддя, який знайомий із справою, припуститися помилки при відновленні хронології подій.

Наступний аспект, який ми пропонуємо розглянути – це те, що у справах щодо ВВСП відсутня підготовча стадія розгляду справи, яка зазвичай йде після відкриття провадження по справі та закінчується перед початком розгляду справи судом.

Ми стикаємось з парадоксальною ситуацією: формальна відсутність підготовчої стадії розгляду справи при фактичному здійсненні дій, характерних для цієї стадії. Так, учасники справи можуть надавати до суду докази, шляхом подання клопотання про приєднання доказів до матеріалів справи, суд може витребувати необхідну інформацію з державних органів та організацій будь-якої форми власності, також можуть ініціюватися питання виклику свідка та проведення експертизи.

З одного боку, відсутність чітко визначеної підготовчої стадії у справах щодо відновлення втраченого судового провадження може бути обумовлена специфікою самого предмета розгляду, адже мета такого провадження – не вирішення спору по суті, а відновлення процесуальної історії справи. Можливо, законодавець виходив з того, що відновлення втраченого судового провадження є відносно простою процедурою, що не потребує складної підготовки.

Проте, фактичне здійснення підготовчих дій без їх формального закріплення у певній стадії створює певну правову невизначеність, що може призводити до порушення прав учасників процесу, наприклад, коли судом не здійснюється жодних дій, передбачених ст. 493 ЦПК України для відновлення

втраченого судового провадження, адже незрозумілим є коли фактично такі дії необхідно здійснити.

Водночас варто зауважити, що у деяких країнах, таких як Республіка Молдова у ЦПК Республіки Молдови окремою статтею виділені підготовчі дії, які суду, які вчиняються останнім після прийняття заяви про ВВСП. Так під час підготовки справи до судового розгляду: 1) встановлює коло осіб, які брали участь у поданні заяви про відновлення втраченого судового провадження, осіб викликаних до суду у якості свідків, осіб, які брали участь у виконанні рішення суду; 2) за клопотанням осіб або за власною ініціативою суд витребує від учасників справи, інших осіб або організацій документи, що мають значення для розгляду справи. Також суд доручає секретареві судового засідання зробити витяги, що містять інформацію про втрачене судове провадження; 3) суд може надати розпорядження про опублікування за рахунок заявника у газетах звернення до осіб, у яких потенційно можуть перебувати необхідні документи для відновлення втраченого судового провадження з проханням надати їх до суду [70].

Також, як нами було визначено ще у першому підрозділі, при розгляді справ про ВВСП суд не здійснює класичного судового розгляду з дослідженням нових доказів та оцінкою обґрунтованості вимог, не робить висновків щодо правильності висновків рішення суду під час первинного розгляду справи, натомість виконує специфічну функцію щодо технічного відтворення раніше існуючих матеріалів провадження.

Однак, суди все ж таки допускаються помилок під час розгляду справ щодо ВВСП та перевищують свої повноваження, виходячи з межі питання, яке розглядалось судом до втрати судового провадження.

Так, до Куйбишевського районного суду Запорізької області звернулось приватне підприємство «Будівельний Центр ХХІ Сторіччя» із заявою про ВВСП, не будучи учасником первинного розгляду справи. Приватне підприємство вказувало на те, що рішенням Сніжнянського міського суду Донецької області від 26.09.2010 року було порушено його права як

власника об'єкту нерухомості, право власності на яке за зазначеним рішенням було визнано за іншими особами. Заявник посилався на те, що зазначені в рішенні обставини не відповідають дійсності, оскільки під час первинного розгляду справи до суду учасниками справи не було надано відомостей про укладення додаткової угоди про спільну участь у будівництві, яка була надана заявником до суду разом із заявою про відновлення втраченого судового провадження [71].

Ухвалою Куйбишевського районного суду Запорізької області від 15.05.2019 було частково відновлено втрачене судове провадження у цій справі, однак у мотивувальній частині рішення судом було надано оцінку щодо додаткової угоди, яка не надавалась жодним із учасників під час первинного розгляду справи [71].

Враховуючи той факт, що суди все ж таки допускають перевищення своїх повноважень, наданих їм законодавством, пропонуємо закріпити у ЦПК України положення, яке чітко б окреслювало межі повноважень суду при розгляді справ про ВВСП, яке б відображало ключові аспекти, що забезпечували б правильне розуміння та застосування цього інституту.

Пропонуємо перейти до останнього етапу розгляду справи про ВВСП, а саме до процесуальних актів суду за результатами розгляду такої справи.

Чинний ЦПК України прямо закріплює, що за наслідками розгляду заяви про ВВСП суд постановляє ухвалу. Вважаємо за потрібне детально проаналізувати названий процесуальний акт.

Сеник С.В. стверджував, що ухвалою вирішуються питання, які пов'язані з рухом справи у суді, тобто процесуальні питання [72, с. 246]. Тобто, рішення законодавця щодо процесуального акту суду за результатами розгляду справи про відновлення втраченого судового провадження додатково підтверджує нашу позицію, що під час розгляду даної категорії справ суд виконує функцію відтворення раніше існуючих матеріалів провадження, тобто вирішення процесуального питання, а не розглядає справу по суті, як це буває під час винесення судом рішення.

Однак, на практиці не завжди кінцевим документом за результатами розгляду справи про ВВСП є ухвала суду. Так 19.12.2023 року постановою Одеського апеляційного суду м. Одеси було відновлено провадження по справі №947/1541/23 [21], що свідчить про розбіжність процесуальних актів за результатами розгляду справ відновлення втраченого судового провадження.

ЦПК України закріплює, що будь-яка ухвала суду повинна складатися із чотирьох частин: 1) вступної; 2) описової; 3) мотивувальної; 4) резолютивної [1 ст. 260].

Також ЦПК України закріплює спеціальну норму щодо того, що повинно бути зазначено в ухвалі за наслідками розгляду заяви про ВВСП. Так, в такій ухвалі зазначається: 1) на підставі яких даних суд вважає установленим зміст відновлення втраченого судового провадження; 2) інформація про докази які досліджувались судом; 3) які процесуальні дії здійснювались для відновлення втраченого судового провадження резолютивної [1]. Однак, ст. 494 ЦПК України закріплює вимоги, як зазначаються тільки у описовій та мотивувальній частині ухвали суду, оминаючи при цьому вступну та резолютивну частини.

Цікавим у справах ВВСП, на нашу думку, є саме резолютивна частина ухвали, у якій за загальними правилами відображаються висновки суду, а також строк і порядок набрання законної сили та можливість її оскарження [1, ст. 260]. Норми X розділу ЦПК України з приводу цього зазначається тільки в якій частині відновлюється рішення суду (повністю або частково), а також те, що у разі недостатності зібраних матеріалів, суд повинен роз'яснити учасникам справи право на повторне звернення із такою заявою за наявності необхідних документів [1, ст. 494].

Однак, на практиці в більшості випадків із проаналізованих нами ухвал суду, якими задовольняються заяви про ВВСП також повністю зазначається текст відновлюваного судового рішення, а також усі ухвали, які виносились судом під час первинного розгляду справи [73]. Однак, також існують

випадки, коли суд у резолютивній частині рішення зазначає тільки про задоволення заяви про ВВСП та про його відновлення, без зазначення відновлених процесуальних документів [74]. Таким чином, задля забезпечення балансу між вимогами законодавства та практичною доцільністю, перед нами постає питання, чи вводити текст кінцевого судового рішення, яке було відновлено судом, а також інші процесуальні документи суду по справі у резолютивну частину рішення суду чи ні.

Науковці розійшлись у своїх поглядах щодо цього. Автори коментаря до ЦПК України зазначають, що все ж таки необхідно вказувати зміст відновлюваного судового рішення, що паралельно є відмінною рисою такого рішення суду [75, с. 924], в свою чергу Лейба Є.В. вважає такий підхід недоцільним, оскільки відновлювальне рішення може міститись у справі, в якій безпосередньо було відновлено усі матеріали [8, с. 184].

Ми підтримуємось позиції першої категорії науковців та вважаємо, що внесення тексту відновлювального кінцевого судового рішення в ухвалу суду про відновлення втраченого судового провадження є доцільним. По-перше, для спростування позиції Лейби Є.В. зазначимо, що оскільки відновлення провадження стосується тієї справи, яка була втрачена, а також у справах відновлення втраченого провадження однаковий номер справи із справою, яка була безпосередньо втрачена, можна зробити висновок, що питання ВВСП розглядається в межах первинного розгляду справи.

Висновки до розділу 2

У другому розділі досліджено процесуальний порядок порушення процедури ВВСП, доказування, їх особливості та проблематику, а також специфіку судового розгляду та процесуальні акти суду за результатами розгляду.

Визначено, що ВВСП має свою особливу процедуру та складається з двох стадій: 1) відкриття провадження у справі за заявою про ВВСП цивільної справи; 2) розгляд заяви про ВВСП, що включає: а) встановлення ступеня достатності наявних даних по справі для ВВСП, а у разі їх недостатності – отримання шляхом витребування; б) ВВСП в певній частині рішення або повністю

Було з'ясовано, що процедура ВВСП має універсальний характер і застосовується до усіх видів судового провадження.

Встановлено, що суб'єктами ВВСП можуть бути: учасники справи та суд. Однак нами було визначено, що чинне законодавство позбавляє можливості звернення заінтересованої особи, особи яка не була учасником розгляду справи до суду із відповідною заявою про ВВСП. Також чинне законодавство в межах даної процедури не встановлює процесуального правонаступництва в даній категорії справи. З метою усунення законодавчої прогалини було запропоновано доповнити ЦПК України, розширивши ст. 489 ЦПК України у такій редакції: «Втрачене судове провадження у цивільній справі може бути відновлене за заявою учасника справи (правонаступників), особи, стосовно якої матеріалами втраченого судового провадження було вирішено питання про її права, свободи чи обов'язки, а також за ініціативою суду або за дорученням суду вищої інстанції».

Було проаналізовано та детально розглянуто, що передбачає у собі зміст заяви про ВВСП.

Запропоновано виділяти такі критерії, яким має відповідати мета ВВСП: 1) необхідність, адже мета повинна виникати з реальної потреби, коли у особи дійсно не має іншого правового механізму для захисту своїх прав; 2)

обґрунтованість, оскільки заявник має чітко аргументувати, чому відновлення втраченого судового провадження є єдиним способом захисту своїх прав; 3) неможливість альтернативного вирішення, тобто заявник повинен довести, що всі інші можливі шляхи захисту порушеного права були вичерпані або недоступні; 4) конкретність правових наслідків, так як мета повинна передбачати конкретні правові наслідки, які настануть після відновлення втраченого судового провадження.

Встановлено, що оскільки Розділом X ЦПК України не регламентовано процес відкриття провадження по справі щодо ВВСП, можемо розглядати відкриття провадження по справі з точки зору глави 2 Розділу III ЦПК України, які не наділяють суд повноваженнями при вирішенні питання про відкриття провадження у справі надавати оцінку належності, допустимості та достатності доказів, на які посилається заявник, а тому неповнота, навіть очевидна з точки зору професійного судді, а саме ненадання копій документів до заяви про відновлення втраченого судового провадження не можуть бути підставою для залишення заяви без руху та її повернення заявнику надалі.

З'ясовано, що з огляду на той факт, що у чинному ЦПК України відсутній перелік підстав для ініціювання судом процедури про ВВСП, вважаємо, що ініціювання судом даного питання може мати місце у всіх випадках, коли це є необхідним для захисту прав та інтересів осіб, які брали участь у первинному розгляді справи та обов'язків тих, кого вона безпосередньо стосується.

Обґрунтовано необхідність в ухвалі суду зазначати для чого необхідно порушувати процедуру ВВСП, коли порушення справи відбувається за ініціативою суду. Також встановлено виправданість звільнення заявника від сплати судового збору за подання заяви по відновленню втраченого судового провадження.

Проаналізовано особливості доказування у справах про ВВСП крізь призму таких стадій доказування як: 1) залучення доказів у справу; 2) дослідження доказів; 3) оцінка доказів. Встановлено, що обов'язок

доказування покладено як на учасників справи, так і на сам суд. Обґрунтовано, що у процесі ВВСП спостерігається тенденція до некоректної інтерпретації судами фундаментальних критеріїв оцінки доказів.

Встановлено, що порядок розгляду заяви про ВВСП буде залежати від судової ланки, в межах якої розглядається відповідна заява, а також особливостями розгляду такої заяви відповідно до розділу X ЦПК України.

Визначено, що у справах щодо ВВСП відсутня підготовча стадія розгляду справи, що створює певну правову невизначеність та приводить до порушення прав учасників.

Запропоновано закріпити у ЦПК України положення, яке чітко б окреслювало межі повноважень суду при розгляді справ про ВВСП, яке б відображало ключові аспекти, що забезпечували б правильне розуміння та застосування цього інституту.

Висунута пропозиція вносити текст відновлювального кінцевого судового рішення в ухвалу суду про ВВСП.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНОГО СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

3.1. Особливості відновлення втраченого судового провадження у цивільному процесі України на тимчасово окупованих територіях України

У попередніх підрозділах ми розглядали особливості та проблематику ВВСП в контексті сучасних викликів, з якими стикається судова система України. Ці аспекти, безумовно, мають релевантність для ситуацій, пов'язаних з тимчасово окупованими територіями України. Однак, специфіка правового статусу та фактичного стану цих територій зумовлює необхідність окремого, більш сфокусованого аналізу особливостей ВВСП саме у цьому унікальному контексті.

Указом Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» через збройну агресію російської федерації проти України, в Україні було введено воєнний стан, починаючи з 24.02.2022 року, строк якого неодноразово продовжувався та який триває по сьогоднішній день [76].

Зважаючи на масштабність військового конфлікту та його руйнівні наслідки для інфраструктури країни, судова система України зазнала суттєвих трансформацій. Особливо гостро ця проблема постала у регіонах, де тривають активні бойові дії або які перебувають під тимчасовою окупацією.

У цьому контексті, виникла нагальна потреба в адаптації судочинства до нових реалій, зокрема в аспекті ВВСП.

Для забезпечення безперервності здійснення правосуддя та захисту прав громадян в умовах воєнного стану, було вжито ряд законодавчих та організаційних заходів, ключовим елементом яких стало внесення змін до ч. 7 ст. 147 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів».

Згідно із цими змінами, у випадках, коли суд з об'єктивних причин не може здійснювати правосуддя, може бути змінено територіальну підсудність судових справ. Так, така зміна здійснюється шляхом передачі справ до суду,

який або територіально наближений до суду, що не має можливості повною мірою функціонувати, або до іншого визначеного суду [34].

Загалом, аналіз судову практику контексті вище вказаних змін, виявляє їх високу ефективність. Зокрема, спостерігається відсутність суттєвих проблем у визначенні підсудності справ, що завдячує також чітким розпорядженням Голови Верховного Суду, які забезпечують уніфікований підхід до вирішення питань територіальної підсудності в умовах воєнного стану.

Однак, у контексті безпрецедентної ситуації, спричиненої військовою агресією проти України, судова система все ж таки зіткнулась з деякими викликами. Однією із найбільш гострих та комплексних питань стала проблема ВВСП, коли внаслідок стрімкого розгортання бойових дій або раптової окупації територій, повна евакуація матеріалів цивільних справ виявилась неможливою. Як результат, судова система зіткнулась із ситуацією, коли абсолютно матеріали судових проваджень залишились на тимчасово непідконтрольних територіях, а у учасників справи відсутні копії таких матеріалів.

Так, Верховний Суд у складі Об'єднаної Палати Касаційного цивільного суду у своїй постанові від 06.02.2019 року по справі №111/2150/13-ц трактував ч. 1 ст. 494 ЦПК України таким чином, що ВВСП допускається лише у випадку часткової втрати матеріалів справи. У разі, якщо провадження втрачене повністю, можливість його відновлення виключається [77].

Вважаємо, що така позиція Верховного Суду викликає серйозні застереження щодо захисту прав особи на судовий захист та доступу до правосуддя, що гарантоване як національним, так і міжнародним законодавством.

Україна, як держава, що прагне до утвердження верховенства права та інтеграції до європейського правового простору, послідовно демонструє свою прихильність до імплементації стандартів, встановлених ЄСПЛ. Це знаходить своє відображення як у законодавчих ініціативах, як і в судовій практиці, де

рішення ЄСПЛ все частіше стають орієнтиром для національних судів при тлумаченні та застосуванні правових норм.

Однак, незважаючи на вище зазначену позитивну тенденцію, окремі аспекти національної судової практики, зокрема, позиція Верховного Суду щодо неможливості ВВСП, викликають серйозні застереження з точки зору їх відповідності європейським стандартам захисту прав людини.

У світлі цього, пропонуємо здійснити ґрунтовний аналіз та обґрунтування неправильності позиції Верховного Суду шляхом розглянути практики ЄСПЛ. Через призму цього аналізу ми прагнемо продемонструвати, що позиція Верховного Суду щодо неможливості відновлення повністю втраченого судового провадження може бути розцінена як така, що не відповідає стандартам встановленим ЄСПЛ та міжнародним нормам.

По-перше, ч. 1 ст. 494 ЦПК України передбачає, що на підставі зібраних матеріалів справи, суд постановляє ухвалу про відновлення втраченого судового провадження або повністю, або лише в тій частині, яку, на його думку, можливо та необхідно відновити [1]. Тобто, законодавець не встановлює чітких обмежень щодо того, в якому обсязі матеріали повинні бути втрачені для ВВСП, а тому, вважаємо, що будь-яка втрата, незалежно від її обсягу, може стати підставою для ініціювання процедури відновлення.

Суд, виносячи ухвалу про відмову у ВВСП, якщо воно втрачене повністю, фактично обмежує право особи на судовий розгляд, гарантоване Конституцією України та міжнародними договорами, такими як Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод.

Так, право на звернення до суду є невід'ємним елементом правової держави та ключовим інструментом для захисту прав і свобод людини. Конституція України у ст. 55 чітко гарантує кожному право на захист своїх прав і свобод у суді [78]. Відповідно, відмова у відновлення провадження, навіть якщо воно втрачене повністю, є порушенням цього права.

Також, ст. 6 Європейської конвенції про права людини гарантує кожному право на справедливий судовий розгляд [79]. Згідно з практикою

ЄСПЛ це право включає не лише формальну можливість звернутися до суду, але й реальну ефективність такого звернення. У випадку повної втрати матеріалів справи, відмова у відновленні становить під загрозу можливість особі ефективно захистити свої права, що прямо порушує Конвенцію.

ЄСПЛ у ряді справ, таких як «Белленска проти росії» та «Сабрі проти Франції» підкреслював, що держава зобов'язана забезпечувати ефективний доступ до суду незалежно від умов, що склалися на її території. У випадку воєнних дій чи інших надзвичайних обставин, держава повинна знайти альтернативні шляхи для відновлення справедливості [80, 81].

Відмова у ВВСП повністю позбавляє особу будь-якого ефективного засобу захисту, що є неприпустимим з точки зору міжнародних стандартів прав людини, що особливо актуально в умовах збройного конфлікту, коли громадяни і так перебувають у вразливому становищі і потребують посиленого захисту своїх прав.

Окрім того, ЄСПЛ неодноразово наголошував на важливості забезпечення ефективного доступу до правосуддя. Так, у справі «Голдер проти Сполученого Королівства» ЄСПЛ підкреслив, що право на доступ до суду є невід'ємною складовою права на справедливий суд [82]. Більше того, у справі «Зубац проти Хорватії» суд наголосив, що обмеження доступу до суду має переслідувати легітимну мету та бути пропорційними [83].

У контексті втрати матеріалів справи внаслідок збройної агресії, відмова у ВВСП навряд чи може вважатися пропорційною мірою. Така позиція фактично позбавляє осіб можливості захистити свої права у випадках, коли матеріали справи були втрачені з незалежних від них обставин, що суперечить самій сутності права на справедливий суд.

Не менш вагомим є той факт, що принцип верховенства права вимагає від держави забезпечення безперервності правосуддя навіть у найскладніших умовах. У справі «Хорнсбі проти Греції» ЄСПЛ наголосив на тому, що право на доступ до суду було б ілюзорним, якби правова система держави допускала, щоб остаточне судове рішення залишалось недієвим [84]. Аналогічно, відмова

у ВВСП може призвести до ситуації, коли особа фактично позбавляється можливості реалізувати своє право на судовий захист.

Більш того, особливості воєнного стану, внаслідок якого можуть бути втрачені матеріали судових справ, зобов'язують державу вживати спеціальних заходів для забезпечення доступу для правосуддя. Якщо судові матеріали були втрачені через об'єктивні обставини, пов'язані з бойовими діями, держава не може перекладати відповідальність за це на учасників справи. Наголошуємо, що втрата матеріалів унаслідок агресії іншої держави не повинна обмежувати права осіб на захист у суді.

Також, держава має позитивний обов'язок вжити всіх можливих заходів для забезпечення ефективного доступу до правосуддя, особливо в умовах форс-мажорних обставин, спричинених збройною агресією. Вказане впливає із принципу позитивних зобов'язань держави, розвинутих у практиці ЄСПЛ, зокрема у справі «Айрі проти Ірландії», де суд наголосив на обов'язку держави забезпечити реальний, а не ілюзорний доступ до правосуддя [85]. У контексті відновлення втрати матеріалів справи внаслідок бойових дій, держава повинна зробити та впровадити такий механізм, які б дозволяли відновити провадження навіть за відсутності всіх матеріалів справи.

Відмова у ВВСП також суперечить ст. 13 Конвенції, яка гарантує кожному право на ефективний засіб правового захисту. Держава повинна забезпечити механізм, який дозволить особі ефективно захищати свої права у суді, навіть у випадках надзвичайних обставин, таких як збройна агресія.

Так ЄСПЛ у справі «Ергін проти Туреччини» вказував на те, що втрата матеріалів справи не може бути достатньою підставою для того щоб позбавити людину її права на справедливий судовий розгляд, а національні суди повинні забезпечувати особам реальну можливість для захисту їх прав, навіть у складних умовах, таких як воєнний конфлікт.

ЄСПЛ також зазначив, що держава несе відповідальність за те, щоб забезпечити справедливий і ефективний розгляд справи, навіть у випадку втрати матеріалів. Якщо документи втрачені, національні суди повинні

відносити їх або знайти альтернативні рішення, що дозволять продовжити процес, а відсутність таких заходів є порушенням права заявника [86].

Окрім того, до ЄСПЛ в контексті досліджуваної теми надійшли дві справи проти України, а саме «Малков проти України» та «Яковенко проти України». Так, у першій справі громадянин Малков стверджував про порушення його права на справедливий судовий розгляд внаслідок затримки розгляду судової справи судами України. Крім того, під час розгляду зазначеної справи, були втрачені матеріали справи, у зв'язку із чим розгляд було знягнуто [87].

У справі Яковенко проти України, заявник звернувся до ЄСПЛ стверджуючи, що його право було порушено через організаційні питання у судовій системі, включаючи втрату матеріалів судової справи, що також призвело до зтягування розгляду справи [88].

В обох справах ЄСПЛ дійшов висновку, що держава зобов'язана відновити провадження, навіть якщо матеріали справи були втрачені, а національні органи повинні використовувати будь-які доступні засоби для відновлення втрачених документів або замінити їх іншими доказами. ЄСПЛ визнав, що Україна порушила право заявника на розгляд справи у розумний строк та на доступ до правосуддя, оскільки не забезпечила ефективне рішення щодо втрачених матеріалів справи [87, 88].

Враховуючи вище наведену практику ЄСПЛ, вважаємо, що Верховний Суд має переглянути свою позицію щодо тлумачення ч.1 ст. 494 ЦПК України та замість буквального тлумачення, яке буде призводити до обмеження прав громадян, доцільним було б застосувати розширене тлумачення, яке б враховувало екстраординарні обставини, спричинені збройною агресією.

Таким чином, позиція Верховного Суду щодо неможливості відновлення втраченого судового провадження є необґрунтованою та такою, що потенційно порушує фундаментальні права особи, зокрема право на доступ до правосуддя.

Буквальне тлумачення процесуальних норм без урахування екстраординарних обставин може призвести до суттєвого обмеження прав осіб на судовий захист, що є неприпустимим у демократичному суспільстві та суперечить міжнародним зобов'язанням України.

Вважаємо, що необхідно розробити та впровадити комплексний підхід до вирішення питання ВВСП, який би враховував як національні особливості правової системи України, так і міжнародні стандарти. Такий підхід має забезпечити баланс між формальними вимогами процесуального законодавства та фундаментальним правом особи на доступ до правосуддя, особливо в умовах надзвичайних ситуацій, спричинених збройною агресією.

3.2. Особливості відновлення втраченого незакінченого судового провадження у цивільному процесі України в умовах воєнного стану

У контексті сучасних викликів, з якими стикається судова система України, особливо в умовах воєнного стану, постає гостра необхідність у впровадженні механізму ВВСП у цивільному процесі. Уявімо ситуацію, коли громадянин України роками захищав свої порушені права у суді, проходячи через усі етапи судового розгляду, збираючи докази, залучаючи свідків. І ось, коли здавалось, що рішення буде винесене, стається непередбачуване – через воєнні дії матеріали справи втрачаються. Одразу виникає питання, а чи справедливо змушувати цю людину починати весь процес з нуля? Чи не є це порушенням конституційного права на справедливий суд?

Як нами було визначено раніше, ЦПК України передбачає процедуру ВВСП, але вона стосується лише завершених справ, у яких вже було винесено судові рішення. Однак, наразі реальність така, що існує значна кількість справ, які перебували на розгляді у суді протягом тривалого часу, але так і не дійшли до стадії винесення рішення з різних причин. Серед них: хронічна нестача суддів, яка призводила до надмірного навантаження на діючих суддів, складність справ, що вимагала тривалого розгляду та дослідження доказів, зловживання сторонами своїми процесуальними правами, що призводило до

затягування процесу, а також об'єктивні обставини, такі як карантинні обмеження під час пандемії COVID-19.

В умовах воєнного стану ця проблема набула нового, більш критичного виміру. Тож постає логічне питання: чому б не розширити існуючу процедуру ВВСП? Вважаємо, що це не просто технічне питання, це питання справедливості та захисту прав осіб, які звертаються до суду.

Вказана проблематика розглядалась деякими науковцями. Так, Гусаров К.В. зазначає, що ЦПК України не передбачає можливості відновити провадження по цивільній справі, яке було втрачено під час розгляду справи, а тому пропонує розширити підстави для ВВСП [89, с.143].

На думку Короеда С.О. ефективність вище вказаного механізму може забезпечуватись двома ключовими аспектами. По-перше, ініціювання процесу відновлення виключно за заявою учасника справи буде гарантувати дотримання фундаментальних принципів цивільного судочинства – диспозитивності та змагальності [90, с. 67]. По-друге, Короед С.О. акцентує увагу на потенціалі використання існуючих електронних ресурсів, зокрема ЄДРСР та ЄСІТС [90, с. 67]. Особливу увагу привертає запропонований автором механізм презумпції відновлення втраченого незакінченого судового провадження. Науковець пропонує вважати провадження втраченим, якщо протягом тривалого часу матеріали справи не надходять до суду, визначеного новою територіальною підсудністю внаслідок збройної агресії російської федерації. Така презумпція, на думку науковця, може слугувати правовою підставою для продовження розгляду справи новим складом суду [90, с. 67].

Більш того, ВС у своїй постанові по справі №214/4338/22 від 05.04.2023 зазначає, що особа не позбавлена можливості звернутися до суду із заявою про відновлення судового провадження, втраченого до закінчення судового розгляду, оцінку обґрунтованості якої надає суд під час розгляду відповідної заяви. Разом з тим, учасник справи розпоряджається своїми процесуальними правами на власний розсуд [91]. Це твердження ВС є важливим прецедентом,

який відкриває шлях до більш гнучкого тлумачення процесуальних норм у світлі сучасних викликів.

Однак, попри прогресивність такої позиції ВС, вона все ж таки залишає низку відкритих питань та створює правову невизначеність. Насамперед, варто звернути увагу на відсутність чітких критеріїв оцінки обґрунтованості заяви про ВВСП, що потенційно може призвести до порушення принципу правової визначеності та рівності всіх перед законом та судом. Не менш важливим є питання про стадію такого відновлення, адже невирішеним залишається питання, з якого саме етапу має бути продовжено розгляд справи: з самого початку або з останньої процесуальної дії, яка була вчинена в межах втраченого провадження.

Вважаємо, що одним з найголовніших критеріїв оцінки такої заяви є саме момент, з якого суд, у якому відбувався первинний розгляд справи, був позбавлений можливості такого розгляду. Пропонуємо встановити дату з якої було б можливе розглядати заяви про ВВНП – 24.02.2022 року, тобто з початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України.

Обґрунтування такого підходу базується на кількох важливих аспектах. По-перше, ця дата є чітко визначеним моментом, який ознаменував початок нового етапу та призвів до масштабних змін у функціонуванні усіх державних інститутів, включаючи судову систему. По-друге, встановлення цієї дати як відправної точки для оцінки заяв про ВВНП дозволяє створити уніфікований підхід до розгляду таких заяв, що сприятиме забезпеченню принципу правової визначеності.

Доцільно звернути увагу на той факт, до 24.02.2022 року на окремих територіях Луганської та Донецької областей діяв специфічний правовий режим антитерористичної операції (АТО), в межах якого була сформована окрема судова практика та розроблені спеціальні процедури щодо встановлення фактів відсутності втрачених судових справ [92]. Цей механізм успішно функціонував та дозволив забезпечити права учасників судового

процесу в умовах обмеженого доступу до правосуддя на відповідних територіях.

Так, враховуючи, що для періоду 2014-2022 років все існує усталена практика та відпрацьовані правові механізми для ВВСП, які довели свою ефективність, вважаємо недоцільним поширювати нові правила на цей період адже такий підхід може створити додаткове навантаження на судову систему через необхідність повторного розгляду справ, які вже мали можливість бути відновленими за раніше діючими процедурами.

Натомість пропонуємо використовувати метод правової аналогії, застосувавши досвід відновлення втрачених проваджень періоду АТО до нових викликів, що постали перед судовою системою після початку повномасштабного вторгнення. Вважаємо, що така аналогія є доречною, оскільки вона демонструє спадкоємність правових підходів та адаптацію існуючих механізмів до нових реалій.

Запропонований підхід передбачає, що якщо суд, у провадженні якого знаходилась справа, матеріали якої просить відновити заявник, знаходився на території, яка була піддана військовій агресії рф з 24.02.2022 року, а матеріали цієї справи не було передано згідно з визначеною законодавством підсудністю, то справа буде вважатися втраченою, а додаткового доведення цього факту не потребується.

Для підтвердження факту матеріалів справи необхідно запровадити формалізовану процедуру верифікації, яка має включати обов'язкове надсилання відповідних запитів до суду відповідно до визначеної законодавством територіальної підсудності. При цьому важливо встановити розумний часовий проміжок між датою набрання чинності розпорядженням про зміну територіальної підсудності та моментом направлення таких запитів. Вважаємо, що оптимальним терміном може бути період у 30 календарних днів, що дозволить здійснити фактичну передачу наявних матеріалів справи між судами, провести належну систематизацію та облік отриманих матеріалів, а також внести відповідні дані до автоматизованої системи документообігу

суду. Відсутність інформації про надходження матеріалів справи до суду за новою підсудністю, підтверджена офіційною відповіддю на такий запит, має розглядатись як достатній доказ втрати провадження, тільки за умови, якщо суд у якому відбувався первинний розгляд справи знаходився на території, що зазнала військової агресії починаючи з 24.02.2022 року.

Також, розглядаючи особливості ВВНП, необхідно керуватись фундаментальними принципами цивільного процесуального законодавства та наявними процесуальними механізмами, які вже передбачені ЦПК України. Особливу увагу варто приділити положенням щодо зміни складу суду та їх впливу на продовження розгляду справи, оскільки самі ці норми можуть слугувати правовою основою для визначення порядку відновлення втраченого незакінченого провадження.

Відповідно до ЦПК України, при зміні складу суду, застосовуються різні підходи залежно від стадії, на якій перебуває справа. Так, якщо зміна складу відбувається на стадії підготовчого провадження, розгляд справи починається спочатку. Натомість якщо зміна складу суду відбувається на стадії розгляду справи по суті, суд має право обрати один із двох варіантів: повторно розпочати розгляд справи по суті або ухвалити рішення про повторне проведення підготовчого провадження [1].

Застосовуючи аналогію, можемо запропонувати наступний механізм відновлення незакінченого провадження. Якщо провадження було втрачене на стадії розгляду справи по суті, то суд може продовжити розгляд справи з цієї стадії, що дозволить зберегти всі процесуальні дії та результати, досягнуті під час первинного розгляду судом справи. Якщо провадження все ж таки було втрачено на стадії підготовчого провадження, то хоча розгляд справи буде розпочинатися з цієї стадії повторно, особа буде звільнена від необхідності повторного подання позовної заяви та сплати судового збору.

Такий підхід враховує об'єктивні труднощі, з якими стикаються учасники судового процесу в умовах воєнного стану, а також сприяє реалізації принципу процесуальної економії, запобігаючи затягуванню процесу.

Однак, важливо зазначити, що застосування цього підходу не повинно бути автоматичним чи безумовним. Суд, розглядаючи заяву про ВВНП, повинен мати можливість оцінити всі обставини справи та врахувати специфіку конкретної ситуації. Це особливо важливо у випадках, коли є підстави вважати, що втрата матеріалів справи могла статися після 24.02.2022 року, однак із інших причин, не пов'язаних з військовою агресією.

Також, розвиваючи думку щодо ВВНП, варто зазначити, що впровадження механізму такого відновлення є не лише технічною необхідністю, але й важливим кроком у забезпеченні доступу до правосуддя. Наразі, під час воєнного стану, такий механізм стає критично важливим для забезпечення безперервності судового процесу та захисту прав громадян.

Вважаємо, що особливу увагу слід приділити ролі ЄСІТС у процесі ВВНП, яка має потенціал стати ключовим інструментом у вирішенні питань, пов'язаних із втратою провадження. Відповідно до ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» у судовій системі передбачено побудову (ЄСІТС), зміст якої полягає у переведенні всіх судових документів в електронний формат для оптимізації обміну інформацією між усіма учасниками судового процесу [34]. Окрім того, Інструкція з діловодства, а саме п. 1.2. Положення цієї Інструкції передбачає як ведення діловодства у паперовій формі, так і автоматизовану (електронну) технологію обробки, обліку та контролю документів (справ) за допомогою автоматизованої системи документообігу суду [93].

ЄСІТС виступає не просто технічним інструментом, а комплексною інформаційною екосистемою, яка забезпечує збереження, відновлення та верифікацію всіх процесуальних документів та матеріалів судового провадження. Функціонал системи передбачає повноцінне електронне зберігання всієї процесуальної документації – від позовних заяв та додатків до них, до ухвал суду, протоколів судових засідань та іншої доказової бази.

Яскравим прикладом застосування ЄСІТС як інструменту ВВСП є справа №22-ц/807/786/23, у якій суд першої інстанції відмовив у відновленні втраченого судового провадження з огляду на той факт, що жодних

документів, які стосуються справи, учасниками надано не було. Однак, апеляційний суд у своїй постанові від 28.03.2023 року зазначив, що під час вирішення питання про ВВСП у суду наявні достатня кількість інструментів для такого відновлення. Під час вирішення питання про ВВСП суд першої інстанції на вказані норми права уваги не звернув та дійшов до передчасного висновку про відмову у відновленні, оскільки така відмова порушує права учасників справи та унеможлиблює виконання ухваленого судового рішення [94].

Як бачимо, аналіз судової практики свідчить про неповне використання потенціалу ЄСІТС під час відновлення втрачених проваджень. Спостерігається формалізований підхід судів, які часто обмежуються констатацією відсутності паперових матеріалів справи, ігноруючи при цьому наявність повноцінних електронних копій документів у системі.

Особливої гостроти ця проблематика набуває в контексті втрачених проваджень внаслідок військової агресії, коли копії електронних документів у ЄСІТС можуть виступати єдиним достовірним джерелом інформації про перебіг справи та прийняті процесуальні рішення. Парадоксальність ситуації полягає в тому, що навіть за наявності повного електронного архіву справи в системі, суди продовжують вимагати від учасників процесу надання паперових копій документів, отримання яких об'єктивно ускладнене або неможливе в умовах воєнного стану.

Важливо підкреслити, що ЄСІТС містить вбудовані механізми верифікації документів через використання кваліфікованого електронного підпису, що забезпечує автентичність електронних копій та незмінність їх змісту. Враховуючи це, відмова суду у використанні даних ЄСІТС для відновлення провадження, за умови наявності всіх необхідних документів у системі, може розцінюватись як порушення принципу процесуальної економії та невиконання обов'язку щодо всебічного розгляду справи.

Висновки до розділу 3

Проаналізована відсутність суттєвих проблем у визначенні підсудності справ внаслідок зміни територіальної підсудності судових справ через збройну агресію російської федерації проти України.

Встановлено, що однією з найбільш гострих та комплексних питань стала проблема ВВСП, коли внаслідок стрімкого розгортання бойових дій або раптової окупації територій, повна евакуація матеріалів цивільних справ виявилась неможливою, у зв'язку із чим судова система зіткнулась із ситуацією, коли абсолютно всі матеріали судових проваджень залишились на тимчасово непідконтрольних територіях.

Проаналізовано необґрунтованість постанови Верховний Суд у складі Об'єднаної Палати Касаційного цивільного суду у своїй постанові від 06.02.2019 року по справі №111/2150/13-ц щодо неможливості ВВСП у разі втрати всіх матеріалів цивільної справи крізь призму практики ЄСПЛ.

Запропоновано розширити процедуру ВВСП щодо відновлення незакінченого втраченого судового провадження. Так, було висунуто пропозицію встановити дату з якої було б можливе розглядати заяви про відновлення втраченого незакінченого провадження – 24.02.2022 року, тобто з початку повномасштабного вторгнення рф на територію України.

Для ВВНСП було запропоновано використовувати метод правової аналогії, застосувавши досвід відновлення втрачених проваджень періоду АТО до нових викликів, що постали перед судовою системою, який передбачає, що якщо суд, у провадженні якого знаходилась справа, матеріали якої просить відновити заявник, знаходився на території, яка була піддана військовій агресії рф з 24.02.2022 року, а матеріали цієї справи не було передано згідно з визначеною законодавством підсудністю, то справа буде вважатися втраченою, а додаткового доведення цього факту не потребується.

Проаналізовано положенням щодо зміни складу суду та їх впливу на продовження розгляду справи у разі відновлення ВВНСП. Запропоновано, що провадження було втрачене на стадії розгляду справи по суті, то суд може

продовжити розгляд справи з цієї стадії, що дозволить зберегти всі процесуальні дії та результати, досягнути під час первинного розгляду судом справи. Якщо провадження все ж таки було втрачено на стадії підготовчого провадження, то хоча розгляд справи буде розпочинатися з цієї стадії повторно, особа буде звільнена від необхідності повторного подання позовної заяви та сплати судового збору.

Обґрунтовано необхідність під час ВВНСП особливу увагу приділяти ролі ЄСІТС, яка може виступати єдиним достовірним джерелом інформації про перебіг справи та прийняті процесуальні рішення.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі наведене теоретичне та практичне узагальнення та нове вирішення теоретичних та практичних проблем щодо ВВСП у цивільному процесі України, що охоплює розкриття юридичної природи та концептуальної сутності ВВСП як окремого провадження у цивільному процесі, виокремлення характерних ознак та формування системної класифікації, дослідження процесуальних особливостей та проблемних питань механізму ВВСП, особливостей відновлення на тимчасово окупованих територіях, дослідження можливості ВТНСП, розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення цивільного процесуального законодавства в частині регулювання ВВСП та формування практичних рекомендацій щодо оптимізації правозастосовної практики у даній категорії справ.

Проведене дослідження дозволило сформулювати низку наукових висновків та пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства. До найбільш висновків належать такі:

1. З'ясовано, що наразі у доктрині цивільного процесу сформульовані декілька концепцій щодо юридичної природи ВВСП. Так, ВВСП розглядають як: 1) справу окремого провадження; 2) необов'язковий етап цивільного судочинства; 3) процесуально-забезпечувальний засіб; 4) процесуально-забезпечувальний засіб; 5) самоконтроль суду першої інстанції; 5) окремий вид цивільного провадження.
2. В ході наукового аналізу визначено та обґрунтовано, що ВВСП необхідно розглядати як окремий вид цивільного провадження, по-перше, з огляду на складну диференціацію цивільної процесуальної форми, яка реалізується у двох вимірах, зокрема вертикальному, та в основу якого покладено диференціацію судової діяльності залежно від специфічних завдань та повноважень суду.
3. При характеристиці ВВСП як окремого виду цивільного судочинства було запропоновано виділяти такі характерні ознаки: 1)

процедурний характер розгляду справ, оскільки складається із певної послідовності дій суб'єктів, яка виражається у стадіях розгляду справ та які направлені на досягнення мети – відновити зміст втрачених процесуальних документів; 2) ретроспективний характер, адже процедура відновлення втраченого провадження спрямована на відтворення усіх процесуальних дій та документів в рамках первинного розгляду справи; 3) має особливий предмет розгляду та доказування – цивільні процесуальні відносини, які існували в межах втраченого судового провадження; 4) має завершальний характер, оскільки, по-перше, процедура відновлення втраченого судового провадження приводить до остаточного встановлення чіткого та однозначного статусу справи, адже після її завершення досягається повна ясність щодо змісту та стану втраченого судового провадження, а подруге, важливим аспектом завершеного характеру є також правова фіналізація, адже відновлене судове провадження набуває юридичної еквівалентності втраченому провадженню; 5) має проміжний характер, адже даний вид провадження виступає своєрідним мостом між вже завершеним судовим розглядом справи та подальшими процесуальними діями чи реалізацією прав учасників; 6) комплексний характер розгляду, адже розгляді справ про відновлення втраченого судового провадження суди застосовують комплексний підхід, враховуючи як процесуальні аспекти справи, так і матеріальні.

4. Запропоновано визначення ВВСП як унікального, самостійного та комплексного виду цивільного провадження у цивільному процесі України, що має ретроспективний, проміжний та завершений характер, реалізується через специфічну процедуру з чітко визначеними стадіями, спрямований на реконструкцію змісту втрачених процесуальних, документів або їх частини шляхом встановлення факту існування цивільно-процесуальних відносин у

межах втраченого судового провадження, з метою захисту прав осіб, які беруть участь у справі, збереження цілісності судового процесу та створення умов подальшої реалізації процесуальних прав та виконання судових рішень

5. Запропоновано власні підходи для класифікації ВВСП: 1) за джерелом відновлення матеріалів справи можна виділяти: а) архівні дані; б) надані сторонами документи, які були отримані ними до втрати провадження; в) матеріали виконавчого провадження, яке було відкрито на підставі первинного розгляду справи; г) відомості з ЄДРСР; г) відомості з ЄСІТС; д) будь-які інші документи та матеріали, які надаються учасниками справи та стосуються втраченого судового провадження; е) показання осіб, які безпосередньо були пов'язані із розглядом втраченого судового провадження; 2) за критерієм кількості наявних матеріалів для відновлення: а) на основі вичерпної кількості; б) за обмеженої доступності матеріалів справи; в) за відсутності матеріалів справи; 3) за обсягом осіб, залучених до процесу відновлення втраченого судового провадження: а) за активним залученням сторін та інших учасників процесу; б) за відсутності активного залучення сторін та інших учасників процесу; 4) за місцем здійснення відновлення втраченого судового провадження: а) у суді, у якому відбувався розгляд втраченої справи; б) в будь-якому іншому суді внаслідок зміни територіальної підсудності.
6. Визначено, що ВВСП має свою особливу процедуру та складається з двох стадій: 1) відкриття провадження у справі за заявою про ВВСП; 2) розгляд заяви про ВВСП, що включає: а) встановлення ступеня достатності наявних даних по справі для ВВСП, а у разі їх недостатності – отримання шляхом витребування; б) ВВСП в певній частині рішення або повністю.

7. Було з'ясовано, що процедура ВВСП має універсальний характер і застосовується до усіх видів судового провадження з огляду на суб'єктний склад учасників провадження та відсильний характер ст. 42 ЦПК України.
8. Встановлено, що суб'єктами ВВСП можуть бути: учасники справи та суд. Однак нами було визначено, що чинне законодавство позбавляє можливості звернення заінтересованої особи, особи яка не була учасником розгляду справи до суду із відповідною заявою про відновлення втраченого судового провадження. Також чинне законодавство в межах даної процедури не встановлює процесуального правонаступництва в даній категорії справи. З метою усунення законодавчої прогалини було запропоновано доповнити ЦПК України, розширивши ст. 489 ЦПК України у такій редакції: «Втрачене судове провадження у цивільній справі може бути відновлене за заявою учасника справи (правонаступників), особи, стосовно якої матеріалами втраченого судового провадження було вирішено питання про її права, свободи чи обов'язки, а також за ініціативою суду або за дорученням суду вищої інстанції».
9. Було проаналізовано та детально розглянуто, що передбачає у собі зміст заяви про ВВСП. Охарактеризовано особливості та важливість деяких аспектів змісту заяви.
10. Запропоновано виділяти такі критерії, яким має відповідати мета ВВСП: 1) необхідність, адже мета повинна виникати з реальної потреби, коли у особи дійсно не має іншого правового механізму для захисту своїх прав; 2) обґрунтованість, оскільки заявник має чітко аргументувати, чому відновлення втраченого судового провадження є єдиним способом захисту своїх прав; 3) неможливість альтернативного вирішення, тобто заявник повинен довести, що всі інші можливі шляхи захисту порушеного права були вичерпані або недоступні; 4) конкретність правових наслідків, так як мета повинна

передбачати конкретні правові наслідки, які настануть після відновлення втраченого судового провадження

11. Встановлено, що оскільки Розділом X ЦПК України не регламентовано процес відкриття провадження по справі щодо ВВСП, можемо розглядати відкриття провадження по справі з точки зору глави 2 Розділу III ЦПК України, які не наділяють суд повноваженнями при вирішенні питання про відкриття провадження у справі надавати оцінку належності, допустимості та достатності доказів, на які посилається заявник, а тому неповнота, навіть очевидна з точки зору професійного судді, а саме ненадання копій документів до заяви про відновлення втраченого судового провадження не можуть бути підставою для залишення заяви без руху та її повернення заявнику у подальшому.
12. З'ясовано, що з огляду на той факт, що у чинному ЦПК України відсутній перелік підстав для ініціювання судом процедури про ВВСП, вважаємо, що ініціювання судом даного питання може мати місце у всіх випадках, коли це є необхідним для захисту прав та інтересів осіб, які брали участь у первинному розгляді справи та обов'язків тих, кого вона безпосередньо стосується.
13. Обґрунтовано необхідність в ухвалі суду зазначати для чого необхідно порушувати процедуру ВВСП, коли порушення справи відбувається за ініціативою суду, адже це буде слугувати підтвердженням того, що суд керується конкретними процесуальними потребами, а також від цього буде залежати кількість документів, що відновлюються. Також встановлено виправданість звільнення заявника від сплати судового збору за подання заяви по ВВСП з огляду на той факт, що його право вже було порушено, а сплата судового збору є надмірним тягарем для нього.

14. Проаналізовано особливості доказування у справах ВВСП крізь призму таких стадій доказування як: 1) залучення доказів у справу; 2) дослідження доказів; 3) оцінка доказів. Встановлено, що обов'язок доказування покладено як на учасників справи, так і на сам суд. Обґрунтовано, що у процесі відновлення втраченого судового провадження спостерігається тенденція до некоректної інтерпретації судами фундаментальних критеріїв оцінки доказів.
15. Встановлено, що порядок розгляду заяви про ВВСП буде залежати від судової ланки, в межах якої розглядається відповідна заява, а також особливостями розгляду такої заяви відповідно до розділу X ЦПК України
16. Визначено, що у справах щодо ВВСП відсутня підготовча стадія розгляду справи, що створює певну правову невизначеність та приводить до порушення прав учасників.
17. Запропоновано закріпити у ЦПК України положення, яке чітко б окреслювало межі повноважень суду при розгляді справ про ВВСП, яке б відображало ключові аспекти, що забезпечували б правильне розуміння та застосування цього інституту.
18. Висунута пропозиція вносити текст відновлювального кінцевого судового рішення в ухвалу суду про ВВСП.
19. Проаналізовано необґрунтованість постанови Верховний Суд у складі Об'єднаної Палати Касаційного цивільного суду у своїй постанові від 06.02.2019 року по справі №111/2150/13-ц щодо неможливості ВВСП у разі втрати всіх матеріалів цивільної справи крізь призму практики ЄСПЛ.
20. Запропоновано розширити процедуру ВВСП щодо ВНВСП. Так, було висунуто пропозицію встановити дату з якої було б можливе розглядати заяви про ВНВСП – 24.02.2022 року, тобто з початку повномасштабного вторгнення рф на територію України.

21. Для ВВНСП було запропоновано використовувати метод правової аналогії, застосувавши досвід ВВСП періоду АТО до нових викликів, що постали перед судовою системою, який передбачає, що якщо суд, у провадженні якого знаходилась справа, матеріали якої просить відновити заявник, знаходився на території, яка була піддана військовій агресії РФ з 24.02.2022 року, а матеріали цієї справи не було передано згідно з визначеною законодавством підсудністю, то справа буде вважатися втраченою, а додаткового доведення цього факту не потребується.
22. Проаналізовано положенням щодо зміни складу суду та їх впливу на продовження розгляду справи у разі ВВНСП. Запропоновано, що провадження було втрачене на стадії розгляду справи по суті, то суд може продовжити розгляд справи з цієї стадії, що дозволить зберегти всі процесуальні дії та результати, досягнути під час первинного розгляду судом справи. Якщо провадження все ж таки було втрачено на стадії підготовчого провадження, то хоча розгляд справи буде розпочинатися з цієї стадії повторно, особа уде звільнена від необхідності повторного подання позовної заяви та сплати судового збору.
23. Обґрунтовано необхідність під час ВВНСП особливу увагу приділяти ролі ЄСІТС, яка може виступати єдиним достовірним джерелом інформації про перебіг справи та прийняті процесуальні рішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 19.09.2024).
2. Скакун О .Ф. Теорія права і держави: підручник, 3-тє вид., Алерта, 2012. 524 с.
3. Цивільний процесуальний кодекс: науково-практичний коментар /Кравчук В.М., Угриновська О.І., за ред. Кравчука В.М., Угриновської О.І. К.: Істина, 2006. 944 с.
4. Луспеник Д.Д. Настільна книга професійного судді при розгляді цивільних справ (складання судових процесуальних документів за новим ЦПК України). Харків, 2005. 534 с.
5. Балюк Т.М. Юридична природа окремого провадження у справах про надання права на шлюб. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2021. №64. С. 89- 93. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/08/18-1.pdf (дата звернення – 06.10.2024).
6. Підлубна О. Відновлення втраченого судового провадження. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. №4. С.82-86.
7. Лейба Є.В. Відновлення втраченого судового провадження в цивільному процесі: дис. ... канд. юр. наук: 12.00.03. Ужгород, 2015. 237 с.
8. Штефан М.Й. Цивільне процесуальне право України: академічний курс: підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. 624 с.
9. Ухвала Суворовського районного суду м. Одеси від 31.08.2023 р. по справі №658/79/15-ц. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113654989> (дата звернення: 07.10.2024).

- 10.Одосій О.Ю. Забезпечувальні заходи в цивілістичному процесі України: дис. ... канд. юр. наук: 12.00.03. Київ, 2018. 235 с.
- 11.Притика Ю.Д. Забезпечувальні заходи в міжнародному комерційному арбітражі. Право України: юридичний журнал. Науково-практичне фахове видання / Міністерство юстиції України; Конституційний суд України. Київ. 2011. №1. С.139-149.
- 12.Васильєв С.В. Цивільний процес: навчальний посібник. Харків: Одісей, 2007. 480 с.
- 13.Микуляк П.П. Самоконтроль суду першої інстанції в цивільному процесі. дис. ...канд. юр. наук: 12.00.03. Ужгород, 2020. 223 с.
- 14.Цивільне процесуальне право України (Особлива частина): підручник / за ред. О.В. Гетманцева, Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2022. 240 с.
- 15.Теорія юридичного процесу/ за заг. Ред. В.М. Горшенєва. Харків: Вища школа, 1985. 192 с.
- 16.Шиманович О.М. Відновлення втраченого судового провадження у цивільному процесі. *Учёные записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского*, 2011. №1 С.90-97.
- 17.Тертишніков В.І. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар. Харків: Видавець ФОП Вапнярчук Н.М., 2009. 608 с.
- 18.Фурса С.Я., Фурса Є.І., Гетманцев О.В., Щербак С.В. та ін. Цивільний процес України: академічний курс: підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / за ред. С.Я, Фурси. Київ: КНТ, 2009. 848 с.
- 19.Комаров В.В. Цивільне процесуальне законодавство у динаміці розвитку та практиці Верховного Суду України. Харків: Право, 2012. 624 с.

20. Курс цивільного процесу / за ред. В.В. Комарова. Харків: Право, 2011. 1352 с.
21. Постанова Одеського апеляційного суду від 19.12.2023 р. по справі №947/1541/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116048818> (дата звернення: 07.10.2024).
22. Короед С.О. Проблема відновлення втраченого незакінченого судового провадження в цивільній справі при зміні територіальної підсудності в умовах воєнного стану. *Право і суспільство*. 2022. №2. С. 63-68. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/2_2022/10.pdf (дата звернення: 07.10.2024).
23. Захарова О. Відновлення втраченого провадження: порівняльний огляд українського процесуального законодавства. *Национальный юридический журнал*. 2016. С. 116-121. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/116_121_VIdnovlennya%20vtrachenogo%20provadzheniya_porivnyalniy%20oglyad%20ukraYinskogo%20protsesualnogo%20zakonodavstva.pdf (дата звернення: 07.10.2024).
24. Зуєва О.А., Тихий П.В. Поняття і порядок відновлення втраченого провадження в господарському судочинстві. *Правова позиція*. 2016. №2. С. 98-104.
25. Постанова Пленуму Вищого Господарського Суду України «Про внесення змін в доповнень до деяких постанов пленуму Вищого господарського суду України» №2 від 24.11.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002600-14#Text> (дата звернення: 07.10.2024).
26. Філософський енциклопедичний словник. Київ: Абрис. 2002. 744 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0011096> (дата звернення: 07.10.2024).

- 27.Лагода О.С. Адміністративна процедура: теорія і практика застосування: дис. ... канд. юр. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2007. 187 с.
- 28.Николина К. Належна юридична процедура: теоретичні аспекти визначення. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2012. № 94. С. 44-46. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=VKNU_Yur_2012_94_1_3 (дата звернення: 07.10.2024).
- 29.Ухвала Деснянського районного суду м. Києва від 17.11.2021 р. по справі №754/4915/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101159821> (дата звернення: 07.10.2024).
- 30.Постанова Одеського апеляційного суду від 22.02.2023 р. по справі №2-1450/10. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109799811> (дата звернення: 07.10.2024).
- 31.Ухвала Синельниківського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 24.05.2024 р. по справі №435/5742/13-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119596741> (дата звернення: 07.10.2024).
- 32.Ухвала Яготинського районного суду Київської області від 09.08.2024 р. по справі №2-596/04. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120918974> (дата звернення: 07.10.2024).
- 33.Ухвала Суворовського районного суду м. Одеси від 06.10.2022 р. по справі №523/10905/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106633730> (дата звернення: 08.10.2024).

34. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 08.10.2024).
35. Цивільне процесуальне право України: підручник / за заг. Ред. С.С. Бичкової. Київ: Аттіка, 2009. 840 с.
36. Цивільний процес України: підручник / за ред. В.О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 768 с.
37. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 16.08.2023 р. по справі №2-8180/09. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116810596> (дата звернення: 08.10.2024).
38. Ухвала Луцького міськрайонного суду Волинської області від 14.02.2024 р. по справі №2-8180/09. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117057882> (дата звернення: 08.10.2024).
39. Постанова Великої Палати Верховного Суду по справі від 22.01.2019 р. №2-4646/11. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/79382755> (дата звернення: 08.10.2024).
40. Ухвала Вінницького районного суду Вінницької області від 22.12.2022 р. по справі № 2-1177/05. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107992687> (дата звернення: 08.10.2024).
41. Ухвала Херсонського міського суду Херсонської області від 14.06.2024 р. по справі 654/224015-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119739758> (дата звернення: 08.10.2024).
42. Ухвала Тальнівського районного суду Черкаської області від 22.06.2020 по справі №704/393/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90195744> (дата звернення: 08.10.2024).

- 43.Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулюють провадження у справі до судового розгляду» від 12.06.2009 р. №5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-09#Text> (дата звернення: 08.10.2024).
- 44.Постанова Одеського апеляційного суду по справі від 19.03.2024 р. по справі №2-4520/2009. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118053801> (дата звернення: 08.10.2024).
- 45.Ухвала Індустріального районного суду м. Дніпропетровська від 09.08.2024 р. по справі №261/5727/13-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121192788> (дата звернення: 08.10.2024).
- 46.Ухвала Амур-Нижньодніпровського районного суду м. Дніпропетровська від 02.10.2023 р. по справі №222/253/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121192788> (дата звернення: 08.10.2024).
- 47.Постанова Дніпровського апеляційного суду від 03.04.024 р. по справі №411/1934/13-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118314662> (дата звернення: 09.10.2024).
- 48.Ухвала Петропавлівського районного суду Дніпропетровської області від 27.05.2024 р. по справі № 2-395/11. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119275679> (дата звернення: 09.10.2024).
- 49.Постанова Київського апеляційного суду від 02.08.2023 р. по справі №755/14232/14-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112616472> (дата звернення: 09.10.2024).

50. Ухвала Дарницького районного суду м. Києва від 02.10.2023 р. по справі №753/17625/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113960139> (дата звернення: 09.10.2024).
51. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про внесення змін і доповнень до постанови пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 07 лютого 2014 року № 6 «Про практику розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби під час виконання судових рішень у цивільних справах» від 03.06.2016 р. №4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004740-16#Text> (дата звернення: 09.10.2024).
52. Дрішлюк І.А. Узагальнення судової практики розгляду судами деяких питань, пов'язаних із відновленням втраченого судового провадження, у тому числі в зоні АТО. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://court.gov.ua/user/files/file/sud1590/News/Vidnovlennya_vtrachenogo_sydovogo_provadgennya.pdf (дата звернення: 09.10.2024).
53. Ухвала Комінтернівського районного суду м. Харкова від 14.11.2023 р. по справі №2-1460/2010. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114875837> (дата звернення: 09.10.2024).
54. Ухвала Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 12.12.2019 р. по справі № 116/2703/13-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86400839> (дата звернення: 09.10.2024).
55. Ухвала Кам'яно-Бузького районного суду Львівської області від 08.04.2024 р. по справі №1311/1526/12. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/118240086> (дата звернення: 09.10.2024).

56. Ухвала Слов'янського міськрайонного суду Донецької області від 07.09.2023 р. по справі №2/243/11750/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113313053> (дата звернення: 09.10.2024).

57. Ухвала Комінтернівського районного суду м. Харкова від 14.11.2022 р. по справі №2-1460/2010. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114875837> (дата звернення: 09.10.2024).

58. Андрійцю В.Д. Теоретичні проблеми доказування в цивільному судочинстві України: монографія. Ужгород: ТОВ «ІВА», 2014. 410 с.

59. Штефан А.С. Механізм доказування у цивільному судочинстві: дис. ...док. юр. наук: 12.00.03. Київ, 2020. 470 с.

60. Постанова Київського апеляційного суду від 24.09.2020 р. по справі №2-5609/12. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91862232> (дата звернення: 09.10.2024).

61. Кучер Т. Зміст процедури дослідження доказів у цивільному судочинстві України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2012. №94. С. 35-37.

62. Постанова Дніпровського апеляційного суду від 16.04.2024 р. по справі №2-1503/06. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118381802> (дата звернення: 09.10.2024).

63. Ухвала Київського районного суду м. Одеси від 16.07.2024 р. по справі №520/9658/14-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120388253> (дата звернення: 09.10.2024).

64. Ухвала Київського районного суду м. Одеси від 21.06.2024 р. по справі №520/609/13- ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119913899> (дата звернення: 09.10.2024).
65. Ухвала Київського районного суду м. Одеси від 10.04.2024 по справі №947/7357/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118254854> (дата звернення: 09.10.2024).
66. Постанова Дніпровського апеляційного суду від 11.01.2023 р. по справі №225/6012/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108352109> (дата звернення: 09.10.2024).
67. Зейкан Я.П. Коментар Цивільного процесуального кодексу України. Київ: Юрична практика, 2006 . 560 с.
68. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами процесуального законодавства при розгляді цивільних справ по першій інстанції» від 21.12.1990 року №9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-90#Text> (дата звернення: 09.10.2024).
69. Рішення Ради суддів України від 02.04.2015 р. №25 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0025414-15#Text> (дата звернення: 09.10.2024).
70. Цивільний процесуальний кодекс Республіки Молдова від 30.05.2003 р. №225. URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=81095&lang=ru (дата звернення: 09.10.2024).
71. Постанова Запорізького апеляційного суду від 11.07.2019 р. по справі №2-5591/2010. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82990397> (дата звернення: 09.10.2024).

- 72.Сеник С.В. Цивільне процесуальне право: навчальний посібник. Львів. Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 424 с.
- 73.Ухвала Першотравенського міського суду Дніпропетровської області від 18.07.2024 р. по справі №2-4072/09. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120473231> (дата звернення: 09.10.2024).
- 74.Ухвала Сквирського районного суду Київської області від 03.07.2024 р. по справі №2-79/11. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120879625> (дата звернення: 09.10.2024).
- 75.Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. Є.О. Харитонова, О.І. Харитонової, В.В. Васильченка, Н.,. Голубєвої. Архів: Одесій,2009. 952 с.
- 76.Указ Президента України «Про ведення воєнного стану в Україні» №64/2022 від 24.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 09.10.2024).
- 77.Ухвала Верховного Суду у складі Об'єднаної Палати Касаційного цивільного суду від 06.02.2019 р. по справі № 111/2150/13-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79744902> (дата звернення: 09.10.2024).
- 78.Конституція України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 09.10.2024).
- 79.Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 04.11.1950 р. № 995_004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 09.10.2024).

80. Case of BELINSKAYA against Russia and 11 other applications (заява №26067/08): Рішення від 07.09.2016 р. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-167046%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-167046%22]}) (дата звернення: 09.10.2024).
81. Case of CASE OF SABRİ GÜNEŞ v. TURKEY (заява: №27396/06) від 29.06.2012 р. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-111957%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-111957%22]}) (дата звернення: 09.10.2024).
82. Case of GOLDER v. THE UNITED KINGDOM (заява №4451/70): Рішення від 21.02.1975 р. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-57496%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-57496%22]}) (дата звернення: 09.10.2024).
83. Case of ZUBAC v. CROATIA (заява №40160/12): Рішення від 05.04.2018 р. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-181821%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-181821%22]}) (дата звернення: 09.10.2024).
84. Case of HORNSBY v. GREECE (заява №18357/91): Рішення від 19.03.1997 р. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58020%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58020%22]}) (дата звернення: 09.10.2024).
85. Case of AIREY v. IRELAND (заява №6289/73): Рішення від 09.10.1979 р. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57420%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57420%22]}) (дата звернення: 09.10.2024).
86. Case of ERGIN V TURKEY (заява №47533/99): Рішення від 04.05.2006 р. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-185975%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-185975%22]}) (дата звернення: 09.10.2024).

87. Справа «МАРКОВ ПРОТИ УКРАЇНИ» (заява №66811/13) від 03.02.2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_g94#Text (дата звернення: 09.10.2024).
88. Справа «ЯКОВЕНКО ПРОТИ УКРАЇНИ» (заява №15825/06) від 25.10.2007 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_438#Text (дата звернення: 09.10.2024).
89. Гусаров К.В. Проблеми судового захисту цивільних прав під час Збройної агресії рф. Харків: НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2022. С. 143-146. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/19684> (дата звернення: 09.10.2024).
90. Короєд С.О. Проблема відновлення втраченого незакінченого судового провадження в цивільній справі при зміні територіальної підсудності в умовах воєнного стану. *Право і суспільство*, 2022. №2. С. 63- 68. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/2_2022/10.pdf (дата звернення: 09.10.2024).
91. Постанова Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 05.04.2024 р. по справі №214/4338/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110111220> (дата звернення: 09.10.2024).
92. Узагальнення практики розгляду судами деяких питань, пов'язаних із відновленням втраченого судового провадження, у тому числі на тимчасово окупованій території і в зоні АТО: лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 01.01.2017. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VRR00219.html (дата звернення: 09.10.2024).
93. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання документування управлінської діяльності» від 17.01.2018 р. №55.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.10.2024).

94. Постанова Запорізького апеляційного суду від 28.03.2023 р. по справі №331/4317/22. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/109875283> (дата звернення: 09.10.2024).